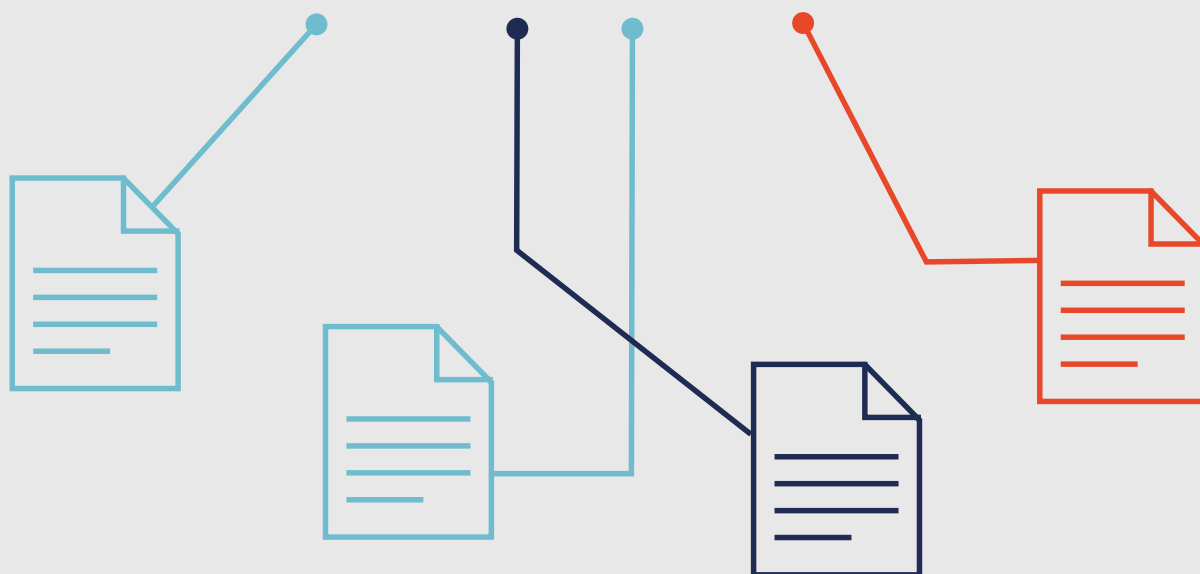

ARCHIWUM: AKTYWACJA!

12–13.01.2021

Historia w jednym miejscu

Spis treści

Jest jeszcze wiele do opowiedzenia	4	Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau	37
Jak korzystać z archiwum cyfrowego?	5	Instytut Zachodni im. Zygmunta Wojciechowskiego	38
Biblioteka	6	Ośrodek KARTA	39
Zapisy Terroru	8	Zakład Historii Ruchu Ludowego	40
Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej	9	Muzeum Sue Ryder	41
Archiwum Instytutu Hoovera	10	Archiwa prywatne	42
Muzeum Katyńskie	10	Zawołani po imieniu	42
United Nations War Crimes Commission	11	Archiwum Anny Lau-Gniadowskiej	43
Bundesarchiv	13	Archiwum Stanisławy Makowskiej	43
Niemieckie archiwa landowe	21	Archiwum Bolesława Świącickiego	44
The National Archives	22	Archiwum Rudolfa Weigla	45
Instytut Polski i Muzeum im. gen. Sikorskiego	24	Świadkowie Epoki	46
Studium Polski Podziemnej	25	Biblioteka Instytutu Pileckiego	47
Schweizerisches Bundesarchiv	26		
Hałuzewyj derżawnyj archiw Służby безпеły Ukrainy	27		
Archiwa Państwowe	28		
Archiwum Akt Nowych	28		
Archiwum Państwowe w Warszawie	30		
Archiwum Państwowe w Częstochowie	31		
Archiwum Państwowe w Kielcach	32		
Archiwum Narodowe w Krakowie	32		
Archiwum Państwowe w Lublinie	33		
Archiwum Państwowe w Łodzi	34		
Archiwum Państwowe w Radomiu	34		
Archiwum Państwowe w Siedlcach	35		

Szanowni Państwo,

jedną z najważniejszych misji Instytutu Pileckiego jest inspirowanie do badań nad historią II wojny światowej, a w szczególności studiów nad niemiecką i sowiecką okupacją ziem polskich w latach 1939–1945. W ostatnich dekadach zainteresowania historyków XX wieku skupiły się na zagadnieniach dyktatury komunistycznej, negatywnie wpływając na stan polskiej historiografii o czasach wojennych.

Podstawowym odniesieniem w pracy historyka jest materiał źródłowy. Oczywiście sam z siebie historii nie tworzy, podlegając odpowiedniej analizie warsztatowej według określonego kwestionariusza badawczego. Niemniej jednak jego znaczenie jest tak duże, że wielu historyków dokłada starań, aby odnajdywać nowe źródła i na ich podstawie pisać swoje prace. Patrząc systemowo, dostęp do archiwów i bibliotek ma fundamentalne znaczenie dla gromadzenia i postępu wiedzy historycznej. Pozwala zapobiec sytuacjom, gdy ważne badania są porzucane albo odkładane ze względu na brak czasu lub środków finansowych na przeprowadzenie kwerend.

Archiwum Instytutu Pileckiego jest odpowiedzią na powyższe problemy i wyzwania. Realizując masowe projekty digitalizacyjne we współpracy z ośrodkami krajowymi i zagranicznymi, gromadzimy w jednym miejscu ogromny materiał źródłowy, liczony w milionach skanów. Nadrabiamy w ten sposób wieloletnie zapóźnienia w tworzeniu historykom dogodnych warunków do pracy naukowej. Każdy, kto musiał poświęcić wiele godzin na kwerendy i dojazdy do archiwów, doceni możliwość skorzystania ze zbiorów międzynarodowych archiwów w jednym miejscu, niejako na wyciągnięcie ręki. W konsekwencji Instytut dołącza do kilku renomowanych instytucji na świecie dysponujących podobnymi zbiorami, stając się jednocześnie pierwszym nie tylko w Polsce, lecz także wyjątkowym w skali ogólnoeuropejskiej.

W naszym archiwum znajdują się różne materiały: dokumenty, nagrania Świadków Epoki, zdjęcia i książki w formie cyfrowej. Pełny katalog jest dostępny online z każdego miejsca na ziemi. W tej chwili udostępnionych jest około 5000 jednostek archiwalnych, przekładających się na ponad milion skanów. W miarę postępu prac digitalizacyjnych oraz opisowych liczba ta będzie rosła.

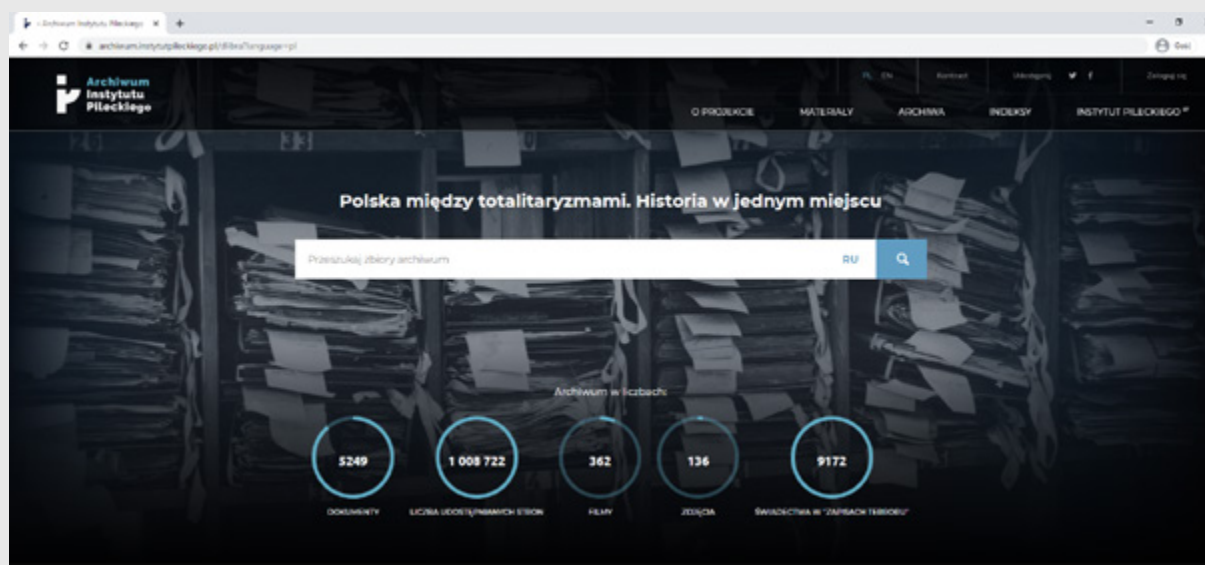
Bez wątpienia Archiwum Instytutu Pileckiego jest wielką szansą dla polskiej nauki na zbudowanie ważnej pozycji na świecie w badaniach nad II wojną światową. Wiele ze zgromadzonych materiałów jest zupełnie nieznanych. Ich wykorzystanie pozwoli podjąć niejedną tematykę na nowo lub nawet po raz pierwszy, a w konsekwencji działania te umożliwią dalszy rozwój naszej historiografii.

Zapraszamy!

Wojciech Kozłowski
Dyrektor Instytutu Pileckiego

Jest jeszcze wiele do opowiedzenia

Instytut Pileckiego od początku swojego istnienia zajmuje się gromadzeniem i udostępnianiem dokumentów ukazujących historię Polski XX wieku, naznaczoną doświadczeniem dwóch totalitaryzmów. Wiele z tych materiałów było dotąd rozproszonych, nieodkrytych lub zapomnianych. Dlatego, chcąc ułatwić pracę badaczom, stworzyliśmy nowatorskie archiwum cyfrowe, dzięki któremu można w łatwy sposób zapoznawać się ze źródłami. Dążymy do zgromadzenia w jednym miejscu jak największej liczby archiwaliów, tak aby za pomocą kilku kliknięć można było poznawać losy Polski i jej obywateli w XX wieku.

Chcemy nadrobić lata zaniedbań w gromadzeniu źródeł znajdujących się za granicami Polski, a dotyczących naszej historii. W tym celu prowadzimy liczne projekty digitalizacyjne, dzięki którym trudno dostępne dokumenty zostaną przekazane badaczom. Dążymy do tego, aby Instytut Pileckiego był jednym z liderów rewolucji archiwalnej w Polsce. Chcemy sprawić, by naukowcy badający historię Polski w okresie II wojny światowej nie musieli odwiedzać wielu miast, państw, a nawet kontynentów, przebywać tysiące kilometrów, aby zapoznać się z niezbędnymi materiałami. Zabiegamy o to, by w archiwum cyfrowym znalazły się dokumenty, które wcześniej były dostępne jedynie w siedzibach zagranicznych instytucji: w Stanach Zjednoczonych, Niemczech, Wielkiej Brytanii, Austrii, we Francji. Zamierzamy stworzyć takie warunki naukowcom, które spowodują, że ich praca będzie przebiegała sprawniej i przez dostęp do źródeł w jednym miejscu będzie jeszcze bardziej efektywna. Zależy nam na tym, aby nasze czytelnie w Warszawie i Berlinie były atrakcyjnym miejscem pracy nie tylko dla badaczy i stypendystów z Polski. Dlatego też gromadzimy archiwalia zarówno z zagranicy, jak i z kraju, co pozwoli osobom zainteresowanym tematyką polskiego doświadczenia konfrontacji z dwoma totalitaryzmami spojrzeć na nie wszechstronnie i dogłębnie.

Uważamy, że jest jeszcze wiele do opowiedzenia o doświadczeniach Polski i Polaków podczas II wojny światowej. W sytuacji gdy – według szacunków – około 90% materiałów znajdujących się w angielskich archiwach dotyczących naszej historii jest niecyfrowanych, a co więcej, nieprzeanalizowanych przez polskich historyków, uświadamiamy sobie, że zadania, które podejmujemy, są kluczowe dla rozwoju badań i wymagają jeszcze wiele wysiłku. Zasoby zachodnich archiwów wciąż czekają na przebadanie pod kątem historii Polski XX wieku. W związku z tym jako instytucja stworzona w celu interdyscyplinarnej refleksji nad najważniejszymi zagadnieniami XX wieku, a przede wszystkim nad doświadczeniem dwóch totalitaryzmów podejmujemy działania mające zabezpieczać i upowszechniać to dziedzictwo.

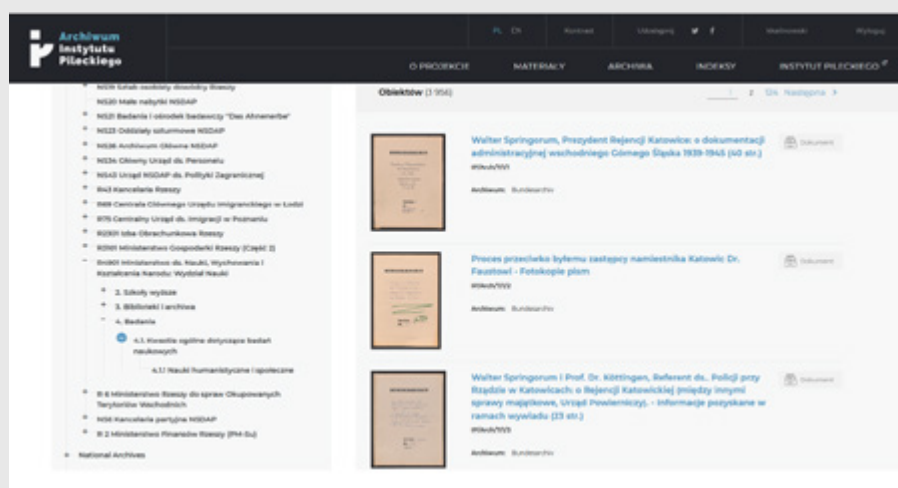
Jak korzystać z archiwum cyfrowego?

Archiwum cyfrowe Instytutu Pileckiego to skarbnica wiedzy o losach Polski i jej obywateli w XX wieku. To również zasób materiałów dotyczących II wojny światowej oraz totalitaryzmów niemieckiego i sowieckiego. Dokumenty pozyskujemy od instytucji, archiwów publicznych, organizacji społecznych, tak krajowych, jak i międzynarodowych, a także od osób prywatnych. Część źródeł filmowych powstaje również w wyniku naszej własnej działalności. Analiza tak różnorodnego materiału pozwala na prowadzenie w jednym miejscu kompleksowych badań.

Archiwum cyfrowe udostępnia dokumenty, nagrania filmowe, książki, czasopisma, fotografie. To miliony skanów dokumentów, tysiące godzin materiałów audiowizualnych, setki zdjęć, dziesiątki książek. Nasze zbiory są stale rozbudowywane.

W celu łatwiejszego poruszania się po tak ogromnej liczbie źródeł wszystkie opublikowane na stronie www.archiwum.institutpileckiego.pl materiały są dokładnie

opisane, dzięki czemu każdy może szybko znaleźć interesujące go treści. Rozbudowany system metadanych bazuje na opisach z udostępnianych nam inwentarzy archiwalnych.

Dzięki pełnotekstowej wyszukiwarce błyskawicznie można dotrzeć do obiektów zawierających wskazaną frazę. Przeszukuje ona zarówno opisy, jak i treści dokumentów, które zostały przetworzone przez program OCR.

Dokumenty udostępniane w ramach naszego archiwum cyfrowego są prezentowane w języku, w którym zostały stworzone. Opisy natomiast są tworzone po polsku, ale zawierają oryginalne nazwy zespołów, serii czy tytułów jednostek w celu łatwiejszego poruszania się po zgromadzonych zbiorach.

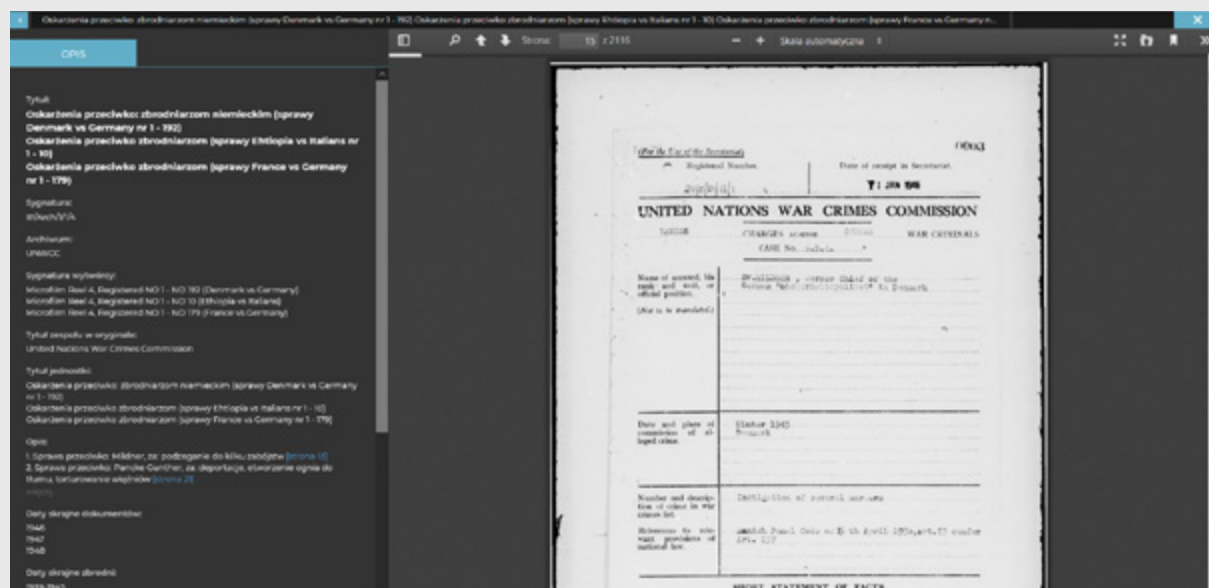
Do wyboru są także dwa inne sposoby korzystania z archiwum cyfrowego, opierające się na strukturze zbiorów. Można posługiwać się rodzajami materiałów, które w danej kolekcji skupiają wszystkie dokumenty, filmy, książki, zdjęcia, jakie zostały opublikowane w archiwum. Natomiast w zakładce „archiwa” znajdują się materiały posegregowane według podziału na instytucje archiwalne, z których pochodzą. W wielu z nich znajduje się dodatkowy hierarchiczny podział na poszczególne zespoły i jednostki archiwalne.

Po dotarciu do odpowiedniego obiektu najpierw wyświetli się jego opis. Dostęp do treści będzie możliwy tylko w Bibliotece Instytutu Pileckiego.

Zachęcamy do korzystania z możliwości wyszukiwania zaawansowanego, które pozwala zawęzić wyniki. Istnieje również możliwość przełączenia strony internetowej na wersję anglojęzyczną.

Biblioteka

Na stronie internetowej www.archiwum.instytutupileckiego.pl zamieszczone są opisy dostępnych zbiorów, za jej pośrednictwem można również uzyskać informacje potrzebne do zaplanowania wizyty. Z samymi dokumentami można zapoznać się tylko w czytelni, która jest częścią Biblioteki zlokalizowanej w siedzibie Instytutu Pileckiego w Warszawie, a także w naszym oddziale w Berlinie. Są to miejsca ogólnodostępne, w których bezpłatnie udostępniamy materiały badawcze naukowcom i wszystkim

zainteresowanym. Pracownicy Instytutu służą pomocą w zakresie ogólnych zapytań dotyczących zbiorów, pomagają użytkownikom w korzystaniu z naszych katalogów internetowych, umożliwiając wgląd do materiałów objętych ograniczeniami dostępności.

Większość materiałów archiwalnych znajduje się w otwartym dostępie na komputerach w Bibliotece. Część naszych zbiorów, np. te pochodzące z Bundesarchiv czy Ośrodka Karta, jest jednak objętych ograniczeniami dostępności wynikającymi z umów między Instytutem a instytucjami je przekazującymi. Po przybyciu do Biblioteki należy dopełnić formalności, podpisując stosowne oświadczenia. Dzięki nim dostęp do treści dokumentów będzie możliwy na miejscu. Informacje dotyczące ograniczeń dostępu są zawarte w regulaminie Biblioteki. Przed wizytą zachęcamy do zapoznania się z zakresem i strukturą naszych zasobów archiwalnych, bibliotecznych i audiowizualnych, a także z regulaminem pobytu i korzystania ze zbiorów.

Wnętrze siedziby Instytutu Pileckiego przy ul. Foksal 17 w Warszawie, fot. Instytut Pileckiego

Wszystkich chętnych do korzystania z naszych zbiorów zapraszamy do siedziby Instytutu Pileckiego przy ul. Foksal 17 w Warszawie. Biblioteka jest otwarta od poniedziałku do piątku w godzinach 9.00–15.00. Przed wizytą należy się wcześniej umówić. Można to zrobić, wysyłając e-mail na adres czytelnia@instytutpileckiego.pl lub dzwoniąc pod numer (+48) 22 182 24 75.

W berlińskim oddziale Instytutu Pileckiego Biblioteka znajduje się przy Pariser Platz 4a. Jest otwarta od wtorku do piątku w godzinach 10.30–17.30. Wizytę można odbyć po wcześniejszym umówieniu się, wysyłając e-mail na adres bibliothek@pileckiinstitut.de lub dzwoniąc pod numer (+49) 30 275 78 955.

Zapisy Terroru

Zapisy Terroru to jeden z największych zbiorów świadectw ludności cywilnej okupowanej Europy. W stronie internetowej www.zapisyterroru.pl publikujemy relacje osób, które podczas II wojny światowej doświadczyły cierpienia ze strony dwóch totalitaryzmów. W świadectwach kryją się osobiste przeżycia tysięcy ofiar zbrodni totalitarnych i ich rodzin.

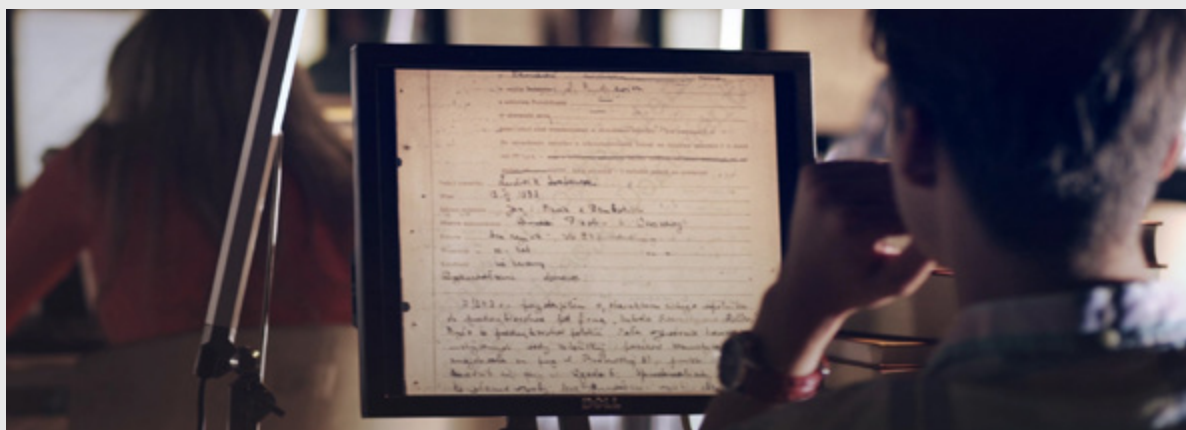
Fot. Instytut Pileckiego

Materiały udostępniane na portalu pochodzą z wielu archiwów. Największy zbiór stanowią protokoły przesłuchań świadków w sprawie zbrodni popełnionych przez Niemców w czasie okupacji ziem polskich w latach 1939–1945, zbierane przez Główną Komisję Badania Zbrodni Niemieckich w Polsce i jej następców prawnych. Poza tym na stronach Zapisków Terroru można znaleźć relacje Polaków, którzy opuścili Związek Sowiecki wraz z armią Andersa, gromadzone od 1943 roku przez Biuro Dokumentów Armii Polskiej na Wschodzie. Po wojnie dokumenty te zostały przekazane amerykańskiemu Instytutowi Hoovera. Na portalu znajdują się także świadectwa o Polakach pomagających Żydom podczas okupacji, które były zbierane od 1999 roku przez Komitet dla Upamiętnienia Polaków Ratujących Żydów, a także relacje dotyczące ofiar zbrodni katyńskiej, gromadzone przez historyka Jędrzeja Tucholskiego, który pod koniec lat 80. XX wieku, korzystając m.in. z łamów „Zorzy. Rodzinnego Tygodnika Katolików”, przeprowadził ogólnopolską akcję zbierania informacji o ofiarach tego sowieckiego mord. Ostatni zbiór stanowią wypracowania dziecięce na temat przeżyć wojennych, przesłane na konkurs ogłoszony w 1946 roku przez ówczesne Ministerstwo Oświaty, przechowywane obecnie w Archiwum Akt Nowych i innych archiwach państwowych.

Wszystkie te świadectwa były dotychczas rozproszone i zamknięte w archiwach. Dziś trafiają do szerokiego grona odbiorców, umożliwiając odkrycie historii

rodziny i lokalnych, mają szansę zainteresować naukowców, dziennikarzy i ludzi kultury. Dzięki tłumaczeniom na język angielski docierają także do odbiorców zagranicznych, upowszechniając na świecie wiedzę o podwójnej okupacji w Polsce i o ofiarach totalitaryzmu.

Otwarcie archiwum cyfrowego Instytutu Pileckiego sprawia, że działanie internetowej bazy świadectw Zapisy Terroru zostanie zmodyfikowane. Będzie ona stale rozwijana z myślą o upowszechnianiu osobistych relacji obywateli polskich. Jednak z pełną treścią zgromadzonych w niej zeznań będzie można się zapoznać tylko w Bibliotece Instytutu Pileckiego.

Fot. Instytut Pileckiego

Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej

Najobszerniejszy zbiór relacji w bazie Zapisy Terroru stanowią protokoły przesłuchań obywateli polskich, którzy po II wojnie światowej składali zeznania przed Główną Komisją Badania Zbrodni Niemieckich w Polsce. Udostępniamy je dzięki porozumieniu z Instytutem Pamięci Narodowej.

Główna Komisja powstała w 1945 roku w celu dokumentowania zbrodni niemieckich z okresu okupacji. Działała na terenie całego kraju dzięki siatce oddziałów okręgowych. Zebrane przez nią dowody posłużyły do skazania wielu zbrodniarzy niemieckich. Przez ponad 40 lat Komisja prowadziła swą działalność w realiach państwa komunistycznego, co zeznający przed nią świadkowie musieli brać pod uwagę. Zadania Głównej Komisji, rozszerzone o badanie terroru komunistycznego, przejął w 1998 roku pion śledczy Instytutu Pamięci Narodowej.

Świadectwa udostępnione na stronach Zapisów Terroru dotyczą m.in. zbrodni niemieckich z okresu Powstania Warszawskiego, okupacyjnego terroru na terenie dystryktu radomskiego oraz Holokaustu. Można tam też znaleźć wszystkie zeznania złożone w czasie pierwszego procesu załogi KL Auschwitz-Birkenau oraz procesu Rudolfa Hössa. Na portalu opublikowaliśmy do tej pory prawie 4000 świadectw pochodzących z Głównej Komisji.

Dzięki współpracy z amerykańskim Instytutem Hoovera i Archiwum Akt Nowych na stronach Zapisów Terroru publikujemy relacje obywateli polskich, którzy opuścili Związek Sowiecki z armią Andersa. Były one zbierane przez specjalnie powołany do tego Samodzielny Referat Historyczny Polskich Sił Zbrojnych przy Dowództwie Sił Zbrojnych w ZSRS, który zaczął działać niedługo po podpisaniu 30 lipca 1941 roku układu Sikorski–Majski. W kwietniu 1943 roku Referat stał się częścią powstałego wtedy Biura Dokumentów Armii Polskiej na Wschodzie. Relacje były więc gromadzone zaraz po wydostaniu się osób z sowieckiej niewoli. Dzięki temu stanowią unikalne świadectwo dokumentujące napaść ZSRS na Polskę 17 września 1939 roku, okrucieństwa dwuletniej okupacji sowieckiej i tragiczny los Polaków na zesłaniu. Są wśród nich relacje osób aresztowanych przez NKWD jako „wrogowie ludu”, torturowanych w czasie śledztw i skazywanych na wieloletni pobyt w łagrach. Deportowani na Wschód opowiadają o wielotygodniowej podróży w bydłych wagonach, ciężkich warunkach życia na zesłaniu, pracy ponad siły, głodowych racjach żywnościowych i śmierci najbliższych. Relacje zbierano po to, aby prawdę o zbrodniach komunistycznego totalitaryzmu poznał cały świat.

Po zakończeniu wojny rząd Polski na uchodźstwie w obawie przed zniszczeniem lub przejęciem archiwów przez władze komunistyczne w kraju postanowił znaleźć bezpieczne miejsce, w którym dokumenty mogłyby być przechowywane. Zdecydowano się na amerykański Instytut Hoovera, przede wszystkim dlatego, że była to instytucja od zawsze przychylna sprawie niepodległości Polski, prywatna a przez to mniej narażona na ewentualne naciski, aby zbiory przekazać Polsce Ludowej. W ten sposób tysiące relacji polskich obywateli trafiło do Stanford w Kalifornii. Do tej pory ponad 1700 z nich zostało już udostępnionych na portalu Zapisy Terroru.

Muzeum Katyńskie

W 2019 roku na portalu zostały udostępnione relacje z kolekcji Jędrzeja Tucholskiego znajdujące się w zbiorach Muzeum Katyńskiego – Oddziału Martyrologicznego Muzeum Wojska Polskiego.

W 1989 roku ten wieloletni badacz zbrodni katyńskiej na łamach „Zorzy. Rodzinne-go Tygodnika Katolików” ogłosił apel z prośbą o przesyłanie informacji na temat polskich oficerów zamordowanych w 1940 roku przez Sowieców. W ciągu dziesięciu miesięcy do redakcji wpłynęło kilka tysięcy listów. Pierwszy raz od wielu lat można było otwarcie mówić o Katyniu. Wśród dokumentów wysyłanych przez bliskich pomordowanych znajdowały się nie tylko informacje o ofiarach, lecz także listy, które oficerowie przetrzymywani w obozach w Kozielsku, Ostaszkowie i Starobielsku pisali do rodzin. Ta kolekcja to niezwykle świadectwo o ofiarach zbrodni sowieckiej, jak również o cierpieniu ich rodzin i walce z kłamstwem katyńskim. Na stronach Zapisów Terroru udostępniamy obecnie ponad 100 relacji z Muzeum Katyńskiego.

United Nations War Crimes Commission

Dzięki życzliwości Sekretariatu ONZ w 2018 roku otrzymaliśmy materiały Komisji Narodów Zjednoczonych ds. Zbrodni Wojennych (United Nations War Crimes Commission, UNWCC). Dokumenty te, przechowywane w Nowym Jorku, zostały od-tajnione dopiero w 2017 roku. Do tego czasu można było mieć do nich wgląd jedynie za zgodą sekretarza generalnego ONZ. Instytut Pileckiego jest dopiero trzecią in-stytucją (oprócz The Wiener Library w Londynie i United States Holocaust Memorial Museum w Waszyngtonie), która uzyskała zgodę na udostępnianie tych materiałów.

UNWCC działało w latach 1943–1948. Celem Komisji było identyfikowanie zbrod-niarzy wojennych, którzy dopuścili się przestępstw w czasie II wojny światowej, a następnie wspieranie rządów krajowych w stawianiu ich w stan oskarżenia. Ko-misja pracowała równolegle z Międzynarodowym Trybunałem Wojskowym w No-rymberdze i Międzynarodowym Trybunałem Wojskowym dla Dalekiego Wschodu. Asystowała przy bezprecedensowej liczbie ponad 30 000 spraw, niekiedy mimo oporu ze strony polityków państw alianckich, którzy z różnych przyczyn woleli, aby zbrodnie państw Osi nie zostały w pełni rozliczone.

Prezentacja pozyskanych z ONZ dokumentów UNWCC. Na zdjęciu od lewej: Irena Wiśniewska, była więźniarka KL Auschwitz-Birkenau, dr Wojciech Kozłowski, dyrektor Instytutu Pileckiego, prof. Magdalena Gawin, wiceminister kultury i dziedzictwa narodowego, fot. Instytut Pileckiego

W ciągu pięciu lat pracy Komisji udało się zgromadzić bezcenne materiały, zweryfikowane na szczeblu międzynarodowym, dokumentujące zbrodnie dokonane nie tylko przez wysokich funkcjonariuszy państw Osi, ale także przez niżej postawionych żołnierzy. UNWCC wyznaczała nowe standardy, ścigając podejrzanych za różnego rodzaju zbrodnie, m.in. ludobójstwo, masowe egzekucje, przemoc seksualną, tortury czy niszczenie i rabowanie dóbr kultury.

Materiały pozyskane z UNWCC dotyczą różnych obszarów geograficznych i wydarzeń – zbrodni popełnionych przez pojedynczych sprawców, żołnierzy i funkcyj-nariuszy aparatu terroru na osobach, rodzinach, grupach partyzanckich czy na-rodowościowych, jak i zbrodni planowanych i sterowanych przez wysokich rangą przedstawicieli niemieckiego reżimu, takich jak Hans Frank, Arthur Seyss-Inquart,

Ludwig Fischer czy Albert Speer. Dotyczą także tak nieformalnych, jak i zorganizowanych grup sprawców, np. załóg poszczególnych obozów koncentracyjnych, przeciwko którym w sprawach wymieniano dziesiątki, a nawet setki osób, których personalia już na tamtym etapie udało się ustalić. W części przypadków znano tylko nazwisko, imię czy jedynie podany przez świadków opis ubioru lub wyglądu podejrzanego. Takie sprawy także rejestrowano w nadziei, że z czasem uda się ustalić więcej szczegółów i zidentyfikować sprawcę.

Uwzględniając tak olbrzymi zakres spraw, podkreślano prawo do dochodzenia sprawiedliwości zarówno przez całe państwa, jak i jednostki, a także przez grupy ofiar systematycznego ludobójstwa, np. ofiary obozów koncentracyjnych i zagłady.

Pozyskane dokumenty potwierdzają wyjątkowy wkład polskiego rządu emigracyjnego i jego agend w dokumentowanie i informowanie opinii międzynarodowej o zbrodniach niemieckich na Polakach i Żydach na terenach okupowanej Polski w czasie II wojny światowej. Do UNWCC przekazano meldunki i sprawozdania gromadzone przez Polskie Państwo Podziemne już od 1940 roku. Dostarczały one niezaprzeczalnych dowodów masowych zbrodni popełnianych w obozach i były pierwszym świadectwem Holokaustu.

Wśród materiałów zgromadzonych przez UNWCC można znaleźć m.in. sprawę przeciwko Hansowi Frankowi i 92 innym osobom oskarżonym o zbrodnie popełnione w KL Auschwitz-Birkenau (sygn. IP/Arch/1/1/14, nr sprawy 304/P/G/30), podjętą z polskiej inicjatywy 1 września 1944 roku, a więc jeszcze w czasie działalności obozu. Na kilkudziesięciu stronach dokładnie opisano funkcjonowanie obozu i dokonywane w nim ludobójstwo, łącznie z podaniem szacunkowej liczby ofiar. Do sprawy dołączono m.in. szkic obozu, listę zawierającą nazwiska kilkudziesięciu funkcjonariuszy załogi obozowej, a także kalendarium z informacjami o niektórych transportach i egzekucjach. W dokumentach wyraźnie odnotowano, że całą tę wiedzę zawdzięcza się poufnym raportom rządu polskiego w Londynie.

Z innych spraw warto przywołać chociażby oskarżenie przeciwko Wilhelmowi Ernstowi von Palézieux (sygn. IP/Arch/1/1/14, nr sprawy 3116/P/G/47), referentowi ds. sztuki Hansa Franka. Był on odpowiedzialny za rabunek polskich dóbr kultury, przeznaczonych następnie na urządzenie prywatnych apartamentów generalnego gubernatora. Odpowiadał m.in. za wywiezienie z Krakowa obrazów Leonarda da Vinci, Rafaela i Rembrandta czy haftowanego złotem ornatu Piotra Kmity (odnalezionego przez Amerykanów w osobistym bagażu Hansa Franka). Materiał dowodowy z UNWCC zawiera m.in. korespondencję Palézieux z okresu okupacji.

Udostępniając badaczom dokumenty UNWCC, liczymy, że informacje w nich zawarte staną się stałym i ważnym elementem wszelkich dyskusji na temat roli Polski w walce o rozliczenie zbrodni państwa niemieckiego.

Data udostępnienia: styczeń 2021

Bundesarchiv

Archiwum Federalne Niemiec (Bundesarchiv, BA) posiada największe zbiory archiwalne w Niemczech. Jego siedziba znajduje się w Koblencji, oprócz tego ma osiem oddziałów. BA powstało w roku 1952 roku, ale w swojej genezie odwołuje się do utworzonego w Poczdamie w 1919 roku Centralnego Archiwum dla Organów i Władz Rzeszy Niemieckiej, które po II wojnie światowej przekształcono w Archiwum Centralne NRD. Warto zaznaczyć, że część niemieckich zbiorów została zniszczona w wyniku działań wojennych, a inne skonfiskowali alianci lub Sowieci. W związku z podziałem kraju władze RFN zdecydowały o utworzeniu własnego centralnego archiwum. Oba zbiory połączono po upadku muru berlińskiego. Najstarsze dokumenty znajdujące się obecnie w zbiorach Bundesarchiv pochodzą z XV wieku.

Dzięki umowie zawartej z BA berliński oddział Instytutu Pileckiego od 2019 roku prowadzi masową digitalizację tamtejszych zbiorów. Pozyskujemy i opracowujemy materiały dotyczące II wojny światowej, ze szczególnym uwzględnieniem okupacji niemieckiej na ziemiach polskich. Uzyskane przez nas do tej pory dokumenty pochodzą z trzech oddziałów Archiwum Federalnego: Bayreuth, Ludwigsburga oraz Berlina-Lichterfelde. Dzięki pracy archiwistów z naszego oddziału w Berlinie Instytut Pileckiego stał się pierwszą polską instytucją udostępniającą materiały z Bundesarchiv. Poniżej znajdują się krótkie opisy wszystkich zespołów, które udało nam się dotąd pozyskać i które już trafiły do naszego archiwum cyfrowego lub znajdują się tam w najbliższym czasie.

Wejście do siedziby Bundesarchiv w Berlinie-Lichterfelde, fot. Instytut Pileckiego, Oddział w Berlinie

Wejście do siedziby Bundesarchiv w Berlinie-Lichterfelde, fot. Instytut Pileckiego, Oddział w Berlinie

B 162, Zentrale Stelle der Landesjustizverwaltungen zur Aufklärung nationalsozialistischer Verbrechen (Centrala Badania Zbrodni Narodowosocjalistycznych w Ludwigsburgu)

Jest to bardzo obszerny zespół liczący ponad 80 000 jednostek, przechowywanych w oddziale BA w Ludwigsburgu. Są w nim dokumenty wytworzone przez Centralę Badania Zbrodni Narodowosocjalistycznych, powołaną w 1958 roku w celu prowadzenia

dochodzeń i gromadzeniu dowodów przeciwko nazistowskim zbrodniarzom wojennym. Znajduje się tu dokumentacja śledztw prowadzonych w Ludwigsburgu, na którą składają się liczne materiały z czasów wojny i późniejsze zeznania świadków, a także niezwykle interesujące akta z samych procesów. Dzięki temu dokumenty z Ludwigsburga są istotne dla badań nie tylko nad historią II wojny światowej, ale również nad sposobem rozliczania się powojennych Niemiec ze zbrodni narodowosocjalistycznych. W 2020 roku pozyskaliśmy cały zbiór z Ludwigsburga. W miarę opracowywania materiały te będą na bieżąco udostępniane w naszym archiwum cyfrowym.

Ost-Dokumentation (Ost-Dok, Dokumentacja Wschodnia)

W archiwum Instytutu Pileckiego mamy trzy zespoły Ost-Dok: 8, 10 i 13. Można w nich znaleźć spisane po zakończeniu wojny relacje Niemców, mieszkających przed 1939 rokiem na terenach na wschód od Odry i Nysy. Autorami sprawozdań byli przedstawiciele różnych zawodów – inspektorzy, nauczyciele, geodeci, aptekarze, leśnicy, duchowni, starostowie czy urzędnicy. Ich wspomnienia, spisane według konkretnego schematu, dotyczą okresu sprzed 1939 roku i pierwszych lat wojny. Mimo że autorzy unikali przedstawiania się w niekorzystnym świetle, a wiele wydarzeń pomijali milczeniem, ich sprawozdania są cennym źródłem do badań historii społecznej, stosunków polsko-niemieckich w okresie międzywojennym, a także historii niemieckiej administracji. Dotyczą one Pomorza, Wielkopolski, Warmii i Mazur, Śląska, a także częściowo centralnej Polski.

R 70-POLEN, Deutsche Polizeidienststellen in Polen (Niemieckie Komisarjaty Policji w Polsce)

Zespół liczy 747 jednostki. W dużej mierze składa się z dokumentów dotyczących organizacji i obsady niemieckiego aparatu policyjnego terroru w Generalnym Gubernatorstwie oraz na ziemiach wcielonych do III Rzeszy. Znaczną część materiałów stanowią akta wyższego dowódcy SS i policji w Generalnym Gubernatorstwie oraz dokumenty z placówek rozmieszczonych w poszczególnych dystryktach, a także w Kraju Warty i Gdańsku-Prusach Zachodnich. Zespół ten może okazać się bardzo przydatny w kontekście badań nad okupacją niemiecką w Polsce, głównie poprzez ukazanie działalności rozmaitych niemieckich formacji policyjnych oraz realizowanych przez nie akcji. Znajdują się w nim m.in. raporty na temat działalności polskiego podziemia i zwalczania go przez Niemców.

R 2, Reichsfinanzministerium (Ministerstwo Finansów Rzeszy)

W zespole można znaleźć liczne akta dotyczące m.in. finansów Generalnego Gubernatorstwa oraz przejmowania polskiego majątku przez Niemców. Znajdują się tam również interesujące materiały, które nie odnoszą się bezpośrednio do spraw finansowych, takie jak dokumenty opisujące relacje między III Rzeszą a Ukraińcami, plany utworzenia Uniwersytetu Rzeszy w Poznaniu oraz akta SS i policji.

Fot. Bundesarchiv

R 6, Reichsministerium für die besetzten Ostgebiete (Ministerstwo Rzeszy ds. Okupowanych Terenów Wschodnich)

Zespół zawiera wiele dokumentów dotyczących administracji wewnętrznej ministerstwa, jego funkcjonowania, spraw prawnych, oświaty i nauki, a także wydziału, który wykorzystywał pracę cudzoziemców przy eksploatacji gospodarczej terenów wschodnich.

R 19, Hauptamt Ordnungspolizei (Urząd Główny Policji Porządkowej)

Materiały zawierają liczne akta związane z organizacją niemieckiego aparatu terroru na ziemiach polskich. Znaczna część dokumentów dotyczy kwestii wewnętrznych tego urzędu – informacji o szkoleniach członków formacji, awansach, urlopach, zakwaterowaniu i uzbrojeniu.

R 20, Truppen und Schulen der Ordnungspolizei (Oddziały i Szkoły Policji Porządkowej)

Zespół zawiera 234 jednostki, można w nim znaleźć wiele informacji na temat niemieckiego aparatu represji na ziemiach polskich. Dokumenty w dużej mierze opisują funkcjonowanie i działalność poszczególnych pułków i batalionów policji oraz mniejszych jednostek szkoleniowych. Pośród akt znajduje się wiele raportów na temat Holokaustu oraz bezwzględnych walk z polskimi partyzantami.

R 43-II, Reichskanzlei (Kancelaria Rzeszy)

Dokumenty związane z decyzjami podejmowanymi na najwyższym szczeblu m.in. względem Polaków i Żydów.

R 49, Reichskommissar für die Festigung deutschen Volkstums (Komisarz Rzeszy ds. Umacniania Niemczyzny)

Materiały dotyczące akcji germanizacyjnych na obszarach okupowanych, grabieży i konfiskaty mienia, a także robót przymusowych i deportacji ludności do pracy przymusowej w III Rzeszy. Ponadto zespół zawiera imienne listy osób wysiedlonych.

R 55, Reichsministerium für Volksaufklärung und Propaganda (Ministerstwo Oświecenia Publicznego i Propagandy)

Materiały obejmują nie tylko czas wojny, lecz także okres przed jej wybuchem. Sporo dokumentów jest poświęconych radiu i filmom, a także polityce kulturalnej na terenach okupowanych. Ponadto w zespole można znaleźć informacje o odkryciu masowych grobów polskich oficerów w Katyniu i wykorzystaniu tego przez niemiecką propagandę.

R 58, Reichssicherheitshauptamt (RSHA, Główny Urząd Bezpieczeństwa Rzeszy)

Zespół liczący łącznie 6737 jednostek, z których około 500, sukcesywnie przez nas pozyskiwanych, dotyczy bezpośrednio ziem polskich oraz polskich obywateli. Poza raportami na temat sytuacji wewnętrznej w III Rzeszy i na terenach przez nią okupowanych zespół zawiera wiele kartotek osobowych oraz listy osób przesładowanych przez Gestapo (warto jednak zaznaczyć, że nie wszystkie są kompletne). Ponadto można tam znaleźć wiele przydatnych informacji o meldunkach SD oraz opisy sytuacji politycznej, gospodarczej i społecznej w Polsce sprzed 1 września 1939 roku.

R 59, Volksdeutsche Mittelstelle (Centrum Koordynacyjne dla Niemców)

Zespół liczy ponad 600 jednostek aktowych i zawiera dokumenty dotyczące osiedlania Niemców na ziemiach polskich oraz niemieckiej listy narodowościowej, w tym kartoteki volksdeutschów, którzy otrzymali obywatelstwo Rzeszy po przesiedleniu się na jej terytorium.

R 69, Einwandererzentralstelle Litzeburg (Centrala Imigracyjna w Łodzi)

Zespół zawiera akta związane z funkcjonowaniem i działalnością Centrali, zwłaszcza z akcjami przesiedleńczymi. Warto zaznaczyć, że niestety nie ma w nim ani kartotek, ani akt osobowych, w związku z czym dokumenty te należy traktować jako uzupełnienie innych materiałów.

R 75, Umwandererzentralstelle Posen (Centrala Przesiedleńcza w Poznaniu)

Zespół jest zachowany jedynie szczątkowo. Dokumenty dotyczą wysiedlania Polaków i Żydów z Kraju Warty, a także, chociaż w mniejszym stopniu, z Pomorza i Zamorszczyzny. Kilka teczek zawiera materiały związane z osiedlaniem się volksdeutschów na terenach wcielonych do Rzeszy.

R 136, Reichswasserstraßenverwaltung im Reichsgau Danzig und im Memelland
(Administracja Dróg Wodnych Rzeszy w Okręgu Rzeszy Gdańsk i Okręgu Kłajpedy)

Akta dotyczące spraw administracyjnych, budownictwa, działalności usługowej, personelu różnych instytucji i urzędów, a także spraw personalnych na wspomnianych w tytule zespołu obszarach.

R 153, Publikationsstelle Berlin-Dahlem

Zespół tajnego niemieckiego archiwum zlokalizowanego w Berlinie-Dahlem, którego głównym zadaniem było dostarczenie naukowcom różnych dyscyplin materiałów na temat problemów wschodnich, tzw. Ostforschung. Zespół zawiera wątki polskie, m.in. kilka ekspertyz i opracowań naukowych, ponadto wycinki prasy z okresu międzywojennego, akta polskich bibliotek splądrowanych w czasie wojny, a także zeznania świadków w sprawie zbrodni katyńskiej.

R 1501, Reichsministerium des Innern (Ministerstwo Spraw Wewnętrznych Rzeszy)

Bardzo obszerny zespół, w którym znajdują się materiały z szerokiego okresu czasowego, a mianowicie od połowy XIX stulecia do 2. połowy lat 70. XX wieku. Dotyczą one funkcjonowania poszczególnych wydziałów i urzędów, wiele z nich informuje o administracji III Rzeszy, Obronie Cywilnej Rzeszy oraz działalności rozmaitych towarzystw i stowarzyszeń.

Siedziba Bundesarchiv (Lastenausgleichsarchiv) w Bayreuth, fot. Bundesarchiv

R 2301, Rechnungshof des Deutschen Reiches (Izba Obrachunkowa Rzeszy)

Materiały na temat m.in. spraw organizacyjnych, prawnych i administracyjnych Izby Obrachunkowej, spraw pracowniczych, w tym ponad 3000 akt osobowych, małych przedsiębiorstw, a także biur dostaw Wehrmachtu.

R 3001, Reichsjustizministerium (Ministerstwo Sprawiedliwości Rzeszy)

Dokumenty dotyczące sądownictwa i wymiaru sprawiedliwości, prawa karnego, więziennictwa w Rzeszy i na terenach do niej wcielonych oraz funkcjonowania policji, a także wewnętrznych kwestii finansowych, gospodarczych i wojskowych, m.in. członków Wehrmachtu.

R 3101, Reichswirtschaftsministerium (Ministerstwo Gospodarki Rzeszy)

Materiały dokumentujące zarówno sprawy wewnętrzne, jak i międzynarodowe stosunki gospodarcze z innymi państwami oraz na terenach okupowanych. Dodatkowo w zespole znajdują się m.in. dwa tomy akt dotyczących niemieckich planów udaremnienia przewozu polskiego depozytu złota z Francji do Wielkiej Brytanii w 1940 roku.

R 4901, Reichsministerium für Wissenschaft, Erziehung und Volksbildung (Ministerstwo Rzeszy ds. Nauki, Wychowania i Oświaty)

Część dokumentów z zespołu dotyczy jeszcze XIX wieku. Posiadamy materiały dotyczące przede wszystkim Uniwersytetu Rzeszy w Poznaniu – wydziałów, katedr i ogólnego funkcjonowania, zamiaru utworzenia podobnej placówki w Krakowie oraz kartotekę personalną nauczycieli akademickich. W zespole znajdują się również niektóre dokumenty na temat zamknięcia Uniwersytetu Jagiellońskiego w 1939 roku oraz Sonderaktion Krakau.

NS 3, SS-Wirtschafts-Verwaltungshauptamt (Główny Urząd Gospodarczo-Administracyjny SS)

Zespół liczący niemalże 2000 jednostek, z których prawie 100 dotyczy niemieckich obozów koncentracyjnych funkcjonujących również na ziemiach polskich.

NS 4-AU oraz NS 4-LU

Zespoły zawierające dokumenty związane z KL Auschwitz i KL Lublin, głównie szczegółowe dane na temat więźniów, personelu oraz funkcjonowania obozów.

NS 6, Partei-Kanzlei (Kancelaria Partyjna NSDAP)

Dokumenty dotyczące spraw wewnętrznych partii, spotkań z wysoko postawionymi osobami w aparacie państwowym III Rzeszy oraz rozmaite raporty, przede wszystkim z terenów okupowanych, m.in. z Generalnego Gubernatorstwa.

NS 7, SS- und Polizeigerichtsbarkeit (Sądownictwo SS i Policji)

Zespół liczący 2750 jednostek aktowych. Zawiera akta na temat działania SS i policji niemieckiej w III Rzeszy i na obszarach okupowanych. W zasobie można znaleźć m.in. dokumenty dotyczące polskiej i ukraińskiej policji w Generalnym Gubernatorstwie, Sonderdienst, sądów SS i policji w Krakowie oraz Gdańsku, a także akta spraw karnych członków SS, m.in. Hansa Krause, komendanta obozu w Działdowie.

NS 19, Persönlicher Stab Reichsführer SS (Sztab Personalny Reichsführera SS)

Zespół liczący ponad 4000 jednostek, z których kilkaset dotyczy kwestii związanych z okupowaną Polską, m.in. obozów koncentracyjnych, akcji „Reinhardt”, czy też urzędów SS i ich funkcjonowania. Część dokumentów odnosi się do volks-deutschów, przesiedleń oraz przypadków korupcji w niektórych urzędach.

NS 20, Kleine Erwerbungen NSDAP to zespół szczątkowy (Małe Nabytki NSDAP)

Szczątkowy zespół zawierający dość zróżnicowane tematycznie dokumenty poczynając od spraw administracyjnych aż do politycznych, w tym materiały o prowokacji gliwickiej z 31 sierpnia 1939 roku.

NS 21, Forschungs- und Lehrgemeinschaft „Das Ahnenerbe” (Stowarzyszenie Badawczo-Dydaktyczne „Das Ahnenerbe”)

Materiały nazistowskiej organizacji badawczej założonej w 1935 roku, skupiającej głównie pseudonaukowców zajmujących się prądziejami germańskiej spuścizny duchowej. Dokumenty odnoszą się do licznych badań antropologicznych, prowadzonych również na ziemiach polskich, m.in. w Auschwitz i na Kaszubach, a także do poszukiwania rzekomych germańskich wpływów w architekturze ziem polskich i konfiskaty polskich dóbr kultury.

NS 23, Sturmabteilungen der NSDAP (Oddziały Szturmowe NSDAP)

Dokumenty dotyczące struktur SS i SA, ich funkcjonowania i spraw administracyjnych oraz wydawanych rozkazów. W zespole znajdują się również akta personalne oraz wykazy członków SS i SA, także na ziemiach polskich, głównie na Śląsku, w Kraju Warty i na obszarach Generalnego Gubernatorstwa.

NS 26, Hauptarchiv der NSDAP (Główne Archiwum NSDAP)

Zespół zawiera materiały związane głównie z historią Niemiec od końca XIX wieku, dokumenty dotyczące Adolfa Hitlera, puczu monachijskiego, kwestii nadzoru przez NSDAP różnych instytucji o charakterze państwowym, struktury terytorialnej partii oraz zagadnień rasowych.

NS 31, SS-Hauptamt (Główny Urząd SS)

Materiały związane ze sprawami administracyjnymi i funkcjonowaniem SS, rozkazy i zarządzenia, dokumenty dotyczące szeroko pojętej germanizacji. W kilku teczkach odnoszących się do okupowanej Polski można znaleźć m.in. wytyczne odnośnie dozachowania członków SS wobec polskich kobiet oraz informacje o Allgemeine SS na ziemiach polskich.

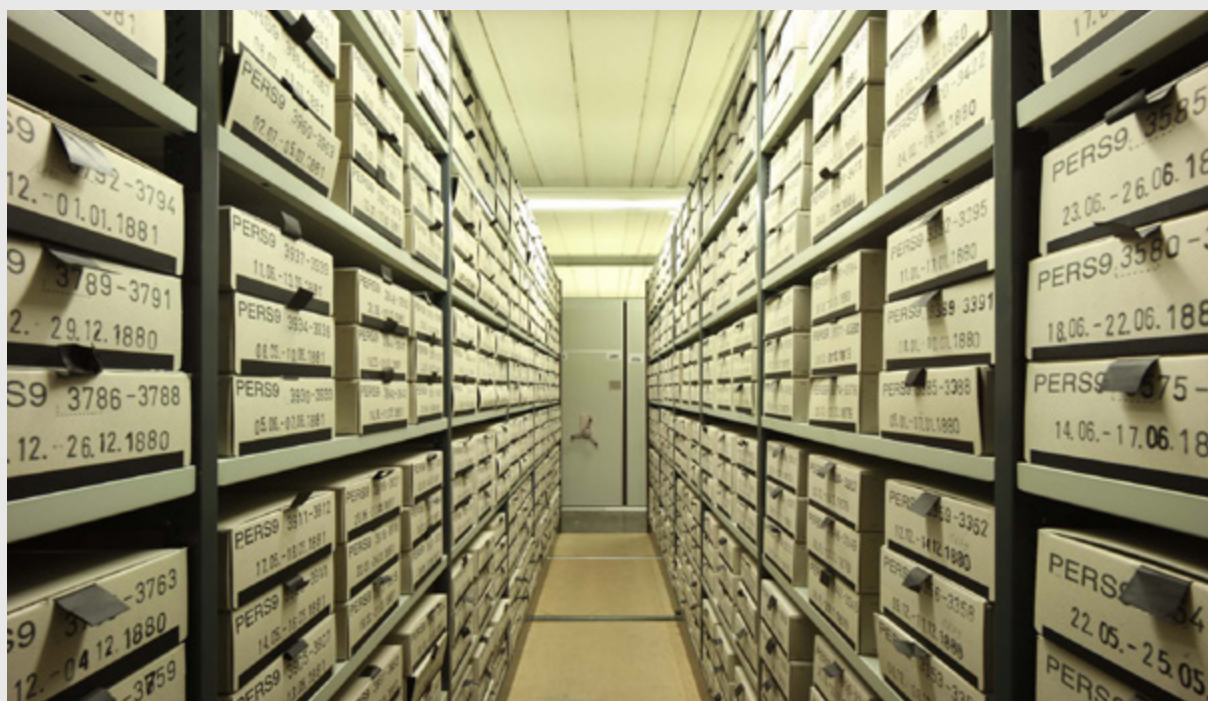
NS 34, SS-Personalhauptamt (Główne Biuro Personelu SS)

Rozkazy, rozporządzenia i sprawy personalne członków SS zarówno w Niemczech, jak i na terenach okupowanych. W zespole można znaleźć dokumenty dotyczące Selbstschutzu, w tym wcielania nowych członków z Pomorza, a następnie włączenia ich do SS.

NS 43, Außenpolitisches Amt der NSDAP (Urząd Zagraniczny NSDAP)

Dokumenty dotyczące organizacji i funkcjonowania partii nazistowskiej. W zespole można znaleźć jeden tom akt odnoszący się do relacji polsko-ukraińskich w czasie II wojny światowej.

Data udostępnienia: styczeń 2021

Fot. Bundesarchiv

Niemieckie archiwa landowe

Kompetencje archiwów w Republice Federalnej Niemiec są podzielone. Oprócz centralnego archiwum federalnego Bundesarchiv, gromadzącego dokumenty instytucji ogólnokrajowych, każdy z szesnastu krajów związkowych posiada własne archiwum landowe zbierające dokumenty od najważniejszych miejscowych instytucji, w tym lokalnych władz cywilnych i sądowych. Dzięki zaangażowaniu naszego berlińskiego oddziału rozpoczęliśmy współpracę z poszczególnymi archiwami landowymi. Do tej pory udało nam się pozyskać znaczną ilość dokumentów ze Staatsarchiv Hamburg oraz z Landesarchiv Schleswig-Holstein. Są one niezwykle wartościowym uzupełnieniem materiałów pozyskiwanych przez nas z Bundesarchiv.

Szlezwik, fot. AGE Fotostock/EastNews

Staatsarchiv Hamburg archiwizuje i udostępniania dokumenty pochodzące od instytucji miasta i kraju związkowego Hamburg. W swoich zbiorach posiada bogatą kolekcję regionalnej prasy i fotografii historycznych oraz map związanych z regionem. Pozyskane przez nas materiały to akta sądowe lokalnego wymiaru sprawiedliwości, głównie prokuratury hamburskiej. Dotyczą one rozmaitych dochodzeń w sprawie nazistowskich zbrodni wojennych popełnionych na terenie Polski.

Zbiory Landesarchiv Schleswig-Holstein obejmują akta instytucji współczesnego kraju związkowego Schleswig-Holstein, a także dawniejszych władz lokalnych, w tym księstw Schleswig, Holstein, Lauenburg i Lübeck. Można w nich znaleźć także bogate archiwum filmowe i kartograficzne. Pozyskane przez nas materiały zostały wytworzone przez lokalny wymiar sprawiedliwości i dotyczą dochodzeń w sprawie nazistowskich zbrodni wojennych popełnionych na terenie Polski i byłych Prus Wschodnich.

Hamburg, fot. AGE Fotostock/EastNews

Planowana data udostępnienia: 2. połowa 2021

The National Archives

The National Archives powstało w 2003 roku w wyniku połączenia Urzędu Ewidencji Publicznej (Public Record Office) i Komisji Rękopisów Historycznych (Historical Manuscripts Commission). Jest to oficjalne archiwum Rządu Jej Królewskiej Mości. Najstarsze znajdujące się w zasobie The National Archives dokumenty pochodzą z XII wieku.

Prowadzimy kwerendy i pozyskujemy zbiory z brytyjskiego The National Archives od 2018 roku. Udostępniane przez nas dokumenty nie były do tej pory szerzej znane i w znacznej mierze do 2005 roku pozostawały utajnione. Z większością z nich można się było dotąd zapoznać wyłącznie w siedzibie archiwum w Londynie.

Pozyskaliśmy materiały dotyczące sytuacji w okupowanej Polsce i Europie w czasie II wojny światowej, na które składa się 185 jednostek archiwalnych, tj. ponad 31 000 stron dokumentów. Wśród nich można znaleźć korespondencję wewnętrzną władz brytyjskich, artykuły prasowe, a także raporty wywiadów polskiego i brytyjskiego na temat m.in. zbrodni niemieckich i sowieckich, zniszczeń wojennych, sytuacji ekonomicznej.

Siedziba The National Archives w Londynie, fot. PA Images/EastNews

Do najciekawszych materiałów można zaliczyć korespondencję wywiadu brytyjskiego dotyczącą ewakuacji polskich rezerw złota oraz raporty na temat relacji polsko-litewskich w czasie II wojny światowej, w tym informacje o masowych egzekucjach polskich zakładników w Świącianach w 1942 roku, a także o obozach internowania Polaków na Litwie. Dajemy również możliwość zapoznania się

z materiałami wywiadu brytyjskiego dotyczącymi stosunków polsko-sowieckich w czasie II wojny światowej. Można wśród nich znaleźć raporty dotyczące rozmów na temat układu Sikorski–Majski z 1941 roku, szkice tekstu porozumienia przygotowane przez stronę polską i rosyjską, dokumenty odnoszące się do planów utworzenia polskiej armii w ZSRS oraz listy imienne Polaków, którzy mieli być zwolnieni po podpisaniu układu. W dokumentach pojawiają się również wzmianki o internowanych oficerach polskich, więźniach Ostaszkowa, Kozielska i Starobielska, oraz powiązany z tą sprawą list Heleny Sikorskiej, żony Władysława Sikorskiego, do Eleonory Roosevelt, pierwszej damy Stanów Zjednoczonych, na temat poszukiwania oficerów polskich internowanych w ZSRS. Na uwagę zasługuje także zbiór dotyczący Polskiej Marynarki Wojennej z lat 1939–1945, w którym można znaleźć materiały poświęcone zarówno współpracy polsko-brytyjskiej, jak i dokumenty odnoszące się bezpośrednio do polskich okrętów, m.in. ORP Orzeł i ORP Wilk oraz polskich transatlantyków wykorzystywanych w czasie wojny jako transportowce.

Data udostępnienia: styczeń 2021

Siedziba The National Archives w Londynie, fot. PA Images/EastNews

Instytut Polski i Muzeum im. gen. Sikorskiego

Instytut Historyczny im. gen. Sikorskiego formalnie powstał 2 maja 1945 roku. Przejął ofiarowane przez Helenę Sikorską, wdowę po gen. Władysławie Sikorskim, archiwa i pamiątki po mężu. W Instytucie znalazły się także przekazane w 1947 roku przez gen. Władysława Andersa dokumenty Dowództwa Polskich Sił Zbrojnych. W 1965 roku Instytut połączył się z Polskim Ośrodkiem Naukowym, powstałym w Londynie w 1939 roku. Przyjęto wówczas obecną nazwę.

Archiwum Instytutu w przeważającej mierze stanowi dokumentacja dotycząca okresu II wojny światowej i losów Polski w tym czasie. Dzieli się na trzy zasadnicze działy: Akta Władz Cywilnych, Akta Wojskowe oraz Kolekcje Osobowe i Rzeczowe. Bogactwo przechowywanych w Londynie materiałów czyni z Instytutu jedną z najważniejszych polskich instytucji emigracyjnych, tak więc każdy badacz historii II wojny światowej powinien zapoznać się ze znajdującymi się tam dokumentami.

Sukcesywnie od 2018 roku pozyskujemy licencje na kopie cyfrowe wybranych materiałów archiwalnych z Instytutu Polskiego i Muzeum im. gen. Sikorskiego. Jak dotąd otrzymaliśmy m.in. dokumenty związane z losem polskich żołnierzy internowanych w Rumunii i zespoły opisujące pracę Ambasady RP w ZSRS. Pozyskaliśmy materiały dokumentujące misję Jana Karskiego oraz niszczenie przez niemieckiego okupanta polskich dóbr kultury. W archiwum cyfrowym udostępnimy także pozyskane niedawno dokumenty opisujące działalność Komitetu Obywatelskiego Odbudowy m.st. Warszawy, działającego w Londynie w latach 1944–1947.

Planowana data udostępnienia: 1. połowa 2021

Siedziba Instytutu Polskiego i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie, fot. Krzysztof Bożejewicz/Instytut Sikorskiego

Studium Polski Podziemnej

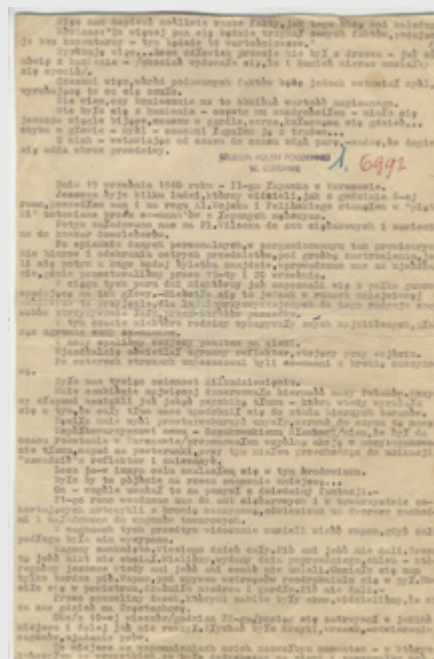

Instytucja powołana w Londynie w 1947 roku przez byłych żołnierzy Armii Krajowej. Jest jedną z najważniejszych polskich instytucji emigracyjnych, posiada niezwykle cenny zasób archiwalny dotyczący historii Polskiego Państwa Podziemnego. W 1988 roku Studium połączyło się z Instytutem Polskim i Muzeum im gen. Sikorskiego, zachowując przy tym autonomię działania.

Większość archiwaliów została przekazana do Studium w latach powojennych z Podkomisji Historycznej przy Sztabie Naczelnego Wodza. W latach 50. XX wieku przekazywane były tu kolejne materiały w formie darowizn i depozytów. Trzon archiwum stanowią dokumenty Oddziału VI Naczelnego Wodza w Londynie, któremu podlegała cała łączność wojskowa z okupowaną Polską, w tym działalność cichociemnych, oraz Dział Społeczny Ministerstwa Spraw Wewnętrznych rządu Polski na uchodźstwie. W zbiorach Studium Polski Podziemnej znajdują się również Akta Komisji Weryfikacyjnych AK (40 000 teczek personalnych), prasa konspiracyjna, afisze, broszury, mapy i plany miast Polski.

Z instytucji tej od 2019 roku pozyskujemy cyfrowe kopie wybranych materiałów archiwalnych. Dotąd otrzymaliśmy 22 jednostki archiwalne. Są to przede wszystkim materiały dotyczące działalności wywiadowczej i kurierskiej, organizowanej przez Polskie Państwo Podziemne. Wśród pozyskanych dokumentów wywiadowczych znajdują się m.in. raporty dotyczące prześladowań Żydów w Generalnym Gubernatorstwie i powstania w getcie warszawskim, dokumenty opisujące ogólną sytuację w okupowanej Polsce, a także raporty Jana Karskiego z okupowanego kraju. Materiałami o szczególnym znaczeniu dla naszego Instytutu są raporty Witolda Pileckiego z jego misji w KL Auschwitz-Birkenau.

Planowana data udostępnienia: 1. połowa 2021

Strona z oryginału słynnego raportu rotmistrza Witolda Pileckiego, znajdującego się w zbiorach SPP, fot. Krzysztof Bożejwicz/SPP

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Confederation

Federal Department of Home Affairs FDHA
Swiss Federal Archives SFA

Schweizerisches Bundesarchiv

Początki szwajcarskiej placówki sięgają końca XVIII wieku, kiedy to podjęto decyzję o utworzeniu archiwum narodowego. Jego niewielki zasób sukcesywnie się powiększał, a instytucja wielokrotnie zmieniała swoją siedzibę, lokując się ostatecznie w Bernie. W XIX wieku gromadzono głównie materiały dotyczące wymiaru sprawiedliwości i szeroko pojętych zagadnień prawnych. Po I wojnie światowej archiwum zaczęło intensywne prace nad badaniem kontaktów Szwajcarii z innymi krajami. Znaczny wzrost zarówno liczby dokumentów, jak i użytkowników doprowadził do reorganizacji archiwum w 1944 roku i przyjęcia obowiązujących do dziś regulacji.

W 2019 roku nawiązaliśmy współpracę ze Szwajcarskimi Archiwami Federalnymi, co pozwoliło na pozyskanie i digitalizację wybranych materiałów pochodzących ze zbiorów tej instytucji. Z zasobów archiwum pozyskaliśmy kluczowe materiały do badań nad działalnością pomocową polskiej dyplomacji w Szwajcarii. Są to dokumenty dotyczące grupy Ładosia, która była odpowiedzialna za stworzenie systemu nielegalnej produkcji paszportów krajów latynoamerykańskich, wytwarzanych w celu ratowania Żydów w okupowanej przez Niemców Europie.

W zbiorze można odnaleźć m.in. całe śledztwo prowadzone przez szwajcarską policję w 1943 roku przeciwko honorowemu konsulowi Paragwaju Rudolfowi Hügliemu. Dzięki tym materiałom udało się trafić na ślady nielegalnej działalności polskich dyplomatów w Bernie, a także odnaleźć informacje o polskich dyplomatach i ich współpracownikach – członkach organizacji żydowskich oraz o konsulach krajów, których paszporty były organizowane przez Grupę Ładosia, takich jak Haiti, Peru czy Honduras. Pozyskane dokumenty stanowią dowód, że polscy dyplomaci w Szwajcarii odgrywali ważną rolę w działaniach związanych z ratowaniem Żydów podczas II wojny światowej.

Aleksander Ładoś, fot. NAC

Planowana data udostępnienia: 2. połowa 2021

Hałuzewyj derżawnyj archiw Służby bezpeky Ukrajiny

Галузевий
Державний архів
Служби безпеки України
ssu.gov.ua

Wydzielone Państwowe Archiwum Służby Bezpieczeństwa Ukrainy z siedzibą w Kijowie sprawuje pieczę nad dokumentacją organów bezpieczeństwa państwa z czasów Ukraińskiej SRS oraz niepodległej Ukrainy. Zostało utworzone w 1994 roku i podlega bezpośrednio ukraińskiemu prezydentowi. Zakres czasowy dokumentacji obejmuje lata 1918–2014. Znajdujące się w archiwum materiały dotyczą m.in. ruchu oporu przeciw sowieckiemu totalitaryzmowi, ożywienia na Ukrainie idei narodowych, działalności UPA, represji politycznych wobec mieszkańców Ukraińskiej SRS oraz utrwalania pamięci o ofiarach Wielkiego Głodu. Na zasób archiwalny składają się różnego rodzaju materiały: protokoły przesłuchań, listy, telegramy, raporty wywiadowcze, spisane zarówno w języku ukraińskim, jak i rosyjskim. Ta różnorodność archiwaliów pozwala na przeprowadzanie wieloaspektowych badań.

Od 2019 roku prowadzimy w Państwowym Archiwum Służby Bezpieczeństwa Ukrainy kwerendy i pozyskujemy kolejne materiały, głównie dokumentujące represje stosowane przez komunistyczne organy bezpieki wobec Polaków żyjących na terenie dzisiejszej Ukrainy. Pozyskane przez nas dokumenty dotyczą m.in. przebiegu operacji polskiej w obwodach kijowskim, odeskim, winnickim i dniepropetrowskim. Posiadamy także raporty z działalności agenturalnej współpracowników NKWD oraz dokumenty na temat represji, które spadły na obywateli polskich w wyniku przyłączenia wschodnich terenów II RP do ZSRS.

Planowana data udostępnienia: 2. połowa 2021

Zbiory Wydzielonego
Państwowego Archiwum
SBU w Kijowie, fot. HDA SBU

Archiwa Państwowe

Porozumienie o współpracy zawarte w 2019 roku między Instytutem Pileckiego a Naczelnym Dyrektorem Archiwów Państwowych (NDAP) umożliwiło nam następnie zawarcie umów ze wszystkimi podległymi NDAP archiwami. Dzięki temu pozyskujemy wiele wartościowych materiałów, które po udostępnieniu w archiwum cyfrowym Instytutu Pileckiego będą stanowić bezcenne źródło zwłaszcza dla zagranicznych badaczy zajmujących się historią II wojny światowej.

ARCHIWA
PAŃSTWOWE

Archiwum Akt Nowych

ARCHIWA
PAŃSTWOWE
ARCHIWUM AKT NOWYCH

Jest jednym z trzech polskich archiwów o charakterze centralnym. Powstało w 1919 roku jako Archiwum Wojskowe na mocy dekretu wydanego przez Naczelnika Państwa Józefa Piłsudskiego. W 1930 roku archiwum przekształcono i nadano mu obecną nazwę. Zadaniem Archiwum Akt Nowych jest gromadzenie i przechowywanie archiwaliów wytworzonych m.in. przez naczelne organy władzy, administrację państwową, wymiar sprawiedliwości, samodzielne urzędy centralne. Znajduje się tu także wiele spuścizn po wybitnych Polakach oraz dokumenty pozyskane od licznych organizacji społecznych i politycznych. Większość materiałów dotyczy okresu po 1916 roku.

Siedziba Archiwum Akt Nowych w Warszawie, fot. NAC

Z archiwum tego pozyskujemy materiały dotyczące dwudziestolecia międzywojennego i II wojny światowej. Do tej pory uzyskaliśmy m.in. sprawozdania o sytuacji ogólnej w województwach wschodnich z lat 1920–1939, zbiór plakatów, ulotek i broszur niemieckich z okresu okupacji, akta na temat pomocy udzielanej przez

Polaków ludności żydowskiej w okresie okupacji, dokumenty przedstawicielstw Polski w różnych krajach, np. w Niemczech, Turcji, Francji, Meksyku, Rumunii. Obecnie prowadzimy digitalizację materiałów Rządu Generalnego Gubernatorstwa w Krakowie i Delegatury Rządu na Kraj. Oba te cenne zespoły znajdują się w Archiwum Instytutu Pileckiego, gdzie będą ważną pozycją opisującą aparat niemieckich represji na ziemiach polski w czasie II wojny światowej oraz działania Polskiego Państwa Podziemnego.

Do najciekawszych materiałów, które już pozyskaliśmy, należą dokumenty placówek i konsulatów polskich z czasów II wojny światowej, obrazujące działalność dyplomatyczną, w tym pomocową, jak chociażby działalność Poselstwa RP w Bernie i Grupy Ładosia, której udało się uratować kilka tysięcy Żydów przez wystawianie fałszywych paszportów latynoamerykańskich.

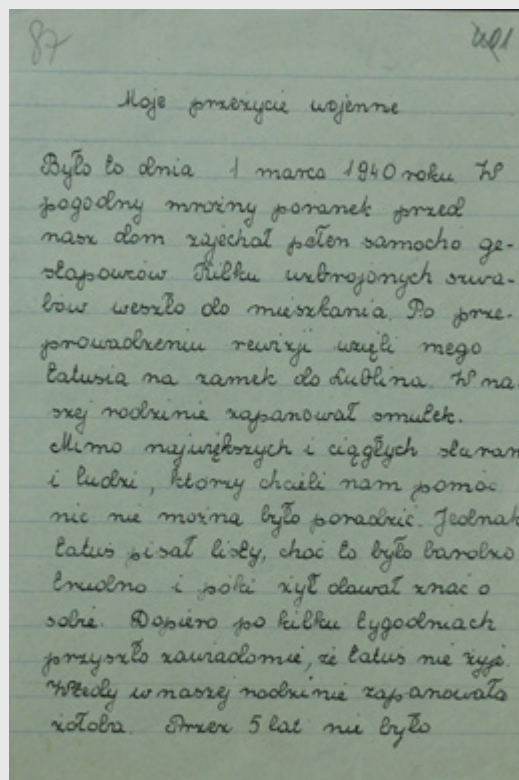
Ważnymi materiałami są także dokumenty udostępniane w ramach projektu Zapisy Terroru, a mianowicie zbiór relacji Komitetu dla Upamiętnienia Polaków Ratujących Żydów. Powstał on na przełomie XX i XXI wieku i przez lata swojej działalności zgromadził setki relacji na temat Polaków, którzy podczas okupacji niemieckiej ratowali przed zagładą obywateli polskich żydowskiego pochodzenia, a także Żydów z innych państw. Wśród świadectw znajdziemy relacje osób uhonorowanych tytułem Sprawiedliwy wśród Narodów Świata, m.in. Ireny Sendlerowej, kierowniczką referatu dziecięcego Rady Pomocy Żydom („Żegoty”), a także tych, którzy do dziś często pozostają nieznani. Część relacji przekazali ocaleni z Holokaustu, np. Stanisław Aronson, polski Żyd, oficer Kedywu AK, któremu podczas ucieczki z transportu do KL Auschwitz pomógł polski gospodarz.

Drugim zbiorem dostępnym w internetowej bazie Zapisy Terroru jest sześć jednostek archiwalnych zawierających wypracowania uczniów szkół podstawowych z województwa lubelskiego i warszawskiego. Zostały one napisane w 1946 roku i ukazują wojnę widzianą oczami dziecka. Wypracowania te dają wgląd w psychikę i przeżycia najmłodszych Polaków, doświadczonych przez życie w brutalnych realiach okupacyjnej codzienności okresu II wojny światowej.

Planowana data udostępnienia:

2. połowa 2021

Pierwsza strona z wypracowania
Jana Gutka, AAN, sygn. 2/283/0/1875

Pierwsze wzmianki o działalności archiwum w Warszawie pochodzą z 1643 roku. W 1792 roku powołano Archiwum Generalne Miasta Warszawy. W czasach Księstwa Warszawskiego podzielono je na Archiwum Akt Dawnych Warszawy, w którym przechowywano akta miejskie wytworzone do 1810 roku, oraz Archiwum Główne Magistratu, gromadzące bieżącą dokumentację. W czasie powstania styczniowego spłonęła spora część dokumentacji. W 1917 roku powołano Archiwum Główne Magistratu m.st. Warszawy. Po powstaniu warszawskim Niemcy podpalili jeden z budynków archiwum, przez co zniszczeniu uległo wiele cennych archiwaliów. Obecnie archiwum zajmuje się przechowywaniem, opracowywaniem i udostępnianiem materiałów dotyczących Warszawy i Mazowsza. Posiada oddziały w Grodzisku Mazowieckim, Łowiczu, Mławie, Otwocku i Pułtusku. Podlega mu także Archiwum Dokumentacji Osobowej i Płacowej w Milanówku.

Wśród pozyskanych przez nas materiałów znajdują się m.in. dokumenty administracji niemieckiej na terenie Mazowsza, akta sądów niemieckich w Żyrardowie i w Warszawie, oraz sądu specjalnego w Warszawie (Sondergericht Warschau), akta Izby Zdrowia Generalnego Gubernatorstwa, wśród których znajdują się informacje o sieci szpitali, sanatoriów, ośrodków zdrowia, kołach PCK, szkołach medycznych itp., dokumenty placówek NSDAP w Ostrowi Mazowieckiej i Warszawie, zawierające akta personalne członków niemieckiej partii narodowosocjalistycznej oraz okólniki dotyczące spraw propagandowych, dokumenty polskiego Sądu Okręgowego w Warszawie zawierające akta powojennych spraw prowadzonych przeciwko osobom, które w okresie okupacji działały na szkodę ludności polskiej lub żydowskiej przez współpracę z okupantem lub zgłosiły swoją przynależność do narodowości niemieckiej. Prowadzimy także współpracę z Archiwum Dokumentacji Osobowej i Płacowej w Milanówku, w którym znajduje się potężny zbiór metryczek do dowodów osobistych. Pozyskane stamtąd zdjęcia są ważnym uzupełnieniem bazy Zapisy Terroru, gdyż pozwalają nam nadać twarz świadkom historii, ofiarom dwóch totalitaryzmów.

Fragment metryczki Jana Makucha,
Archiwum Dokumentacji Osobowej
i Płacowej w Milanówku

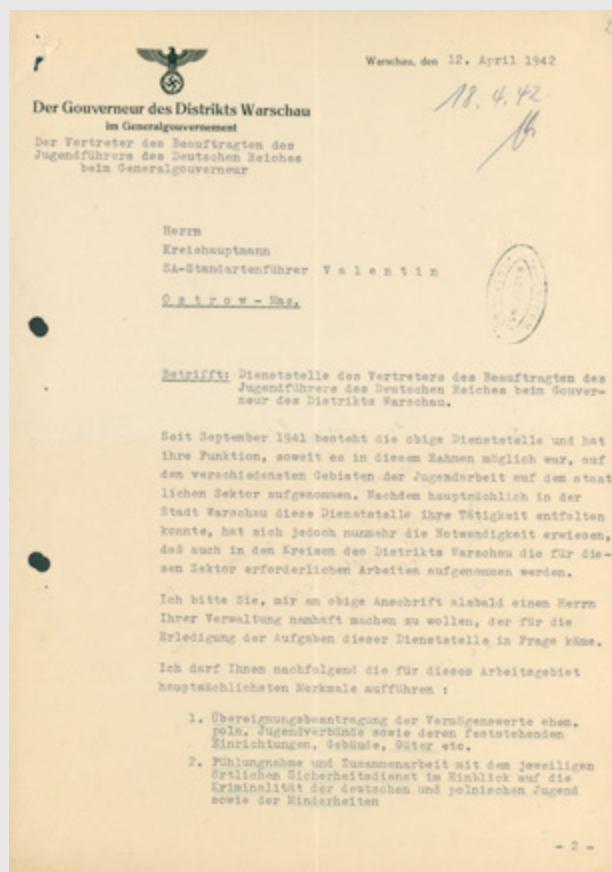
Do najistotniejszych archiwaliów pozyskanych przez Instytut Pileckiego z zasobu Archiwum Państwowego w Warszawie należą zespół niemieckiego Starostwa Powiatowego w Ostrowi Mazowieckiej oraz zbiór relacji inwalidów II wojny światowej. Akta Starostwa Powiatowego w Ostrowi Mazowieckiej z lat 1939–1945 zawierają m.in. zarządzenia władz okupacyjnych w sprawie łączności i komunikacji, meldunki żandarmerii niemieckiej dotyczące działalności ruchu oporu i przebiegu akcji

sabotażowych, meldunki starosty o sytuacji politycznej i gospodarczej w powiecie oraz zestawienia ludności wysyłanej na roboty do III Rzeszy. Zbiór wspomnień inwalidów II wojny światowej zawiera relacje z okresu wojny i okupacji. Powstał w wyniku przeprowadzenia wielu konkursów w latach 1977–1992 przez Komisję Historyczną Zarządu Okręgu Warszawskiego Związku Inwalidów Wojennych PRL (obecnie RP).

Planowana data udostępnienia:

2. połowa 2021

Pismo od władz dystryktu warszawskiego
do Karla Valentina, starosty ostrowskiego,
z 12 kwietnia 1942 roku, dotyczące Hitlerjugend,
AP w Warszawie, sygn. 72/489/0/1/34

Archiwum Państwowe w Częstochowie

W 1950 roku powstał w Częstochowie oddział powiatowy Archiwum Państwowego w Katowicach. Samodzielnym archiwum był najpierw w latach 1975–1989, a następnie od 1994 roku. Zajmuje się gromadzeniem, porządkowaniem i udostępnianiem dokumentacji z okolicznych terenów.

Z zasobów archiwum pozyskaliśmy kopie cyfrowe materiałów z lat 1939–1949. Są to m.in. akta miasta i powiatu częstochowskiego, zawierające materiały dotyczące sytuacji ludności polskiej i żydowskiej pod okupacją niemiecką. Posiadamy również akta Inspektoratu Armii Krajowej w Częstochowie, zawierające m.in. sprawozdania finansowe organizacji. Dużą część pozyskanego przez nas zasobu stanowi zbiór afiszy, plakatów i druków wydawanych przez niemieckie władze okupacyjne powiatu częstochowskiego. Do najistotniejszych materiałów należy wykaz Polaków zamordowanych przez Niemców w powiecie częstochowskim, sporządzony przez Polski Czerwony Krzyż.

Planowana data udostępnienia: 1. połowa 2022

Archiwum Państwowe w Kielcach

Archiwum powstało w 1919 roku, jednak jego początki sięgają XVIII wieku i są związane z funkcjonującymi wówczas na terenie ziemi kieleckiej archiwami zakładowymi, sięgającymi nawet XIV wieku. Najtrwalszy ślad w zasobie archiwalnym pozostawiły XIX i XX wiek. Obecnie Archiwum Państwowe w Kielcach zajmuje się gromadzeniem, opracowywaniem i udostępnianiem dokumentów z terenów Kielecczyny. Angażuje się także w liczne przedsięwzięcia, których idea jest kultywowanie pamięci dla pokoleń, przez popularyzację, edukację, pomoc merytoryczną czy udostępnianie, dostosowując swoją ofertę do obecnych potrzeb społeczeństwa. Na zasoby archiwum składają się spuścizny po działalności urzędów, związków, organizacji, rodów czy z terenów znajdujących się między Wisłą a Pilicą. Posiada ono oddział zamiejscowy w Sandomierzu.

Z archiwum pozyskaliśmy kopie cyfrowe wypracowań o tematyce okupacyjnej uczniów szkół powszechnych z okolic Kielc i Radomia oraz zbiór ankiet reichsdeutschów i volksdeutschów z dystryktu radomskiego. Materiały te pozwolą poszerzyć wiedzę na temat aparatu represji na tym obszarze. Na szczególną uwagę zasługują udostępnione w ramach bazy Zapisy Terroru wspomnienia dzieci z czasów II wojny światowej. Często są to bardzo osobiste wspomnienia, opisujące losy własnej rodziny. Ponadto niektóre z nich mają charakter ogólny i przedstawiają prześladowania Polaków i Żydów przez okupanta niemieckiego. Materiał ten stanowi bardzo cenne źródło do badania m.in. wpływu wojny na psychikę dziecka.

Siedziba AP w Kielcach, fot. AP w Kielcach

Planowana data udostępnienia: 2. połowa 2021

Archiwum Narodowe w Krakowie

W 1878 roku powstało w Krakowie Archiwum Krajowe Aktów Grodzkich i Ziemskich. W kolejnych latach wielokrotnie zmieniała się jego struktura i nazwa. W 1951 roku archiwum zostało włączone do sieci archiwów podległych Naczelnemu Dyrektorowi Archiwów Państwowych. W 2012 roku ostatecznie przekształcono je w Archiwum Narodowe w Krakowie. Zajmuje się gromadzeniem, porządkowaniem i udostępnianiem dokumentacji z terenów Małopolski i Podhala. Posiada oddziały w Bochni, Nowym Sączu i Tarnowie oraz ekspozytury w Nowym Targu i Spytkowicach.

Ze zbiorów krakowskiego archiwum pozyskaliśmy zespół archiwalny dotyczący Żydowskiej Samopomocy Społecznej w Krakowie, składający się z 64 jednostek. Można w nim znaleźć pochodzące z lat 1940–1941, ułożone alfabetycznie kwestionariusze osobowe Żydów z dystryktów krakowskiego, lubelskiego, warszawskiego i radomskiego.

Planowana data udostępnienia:
2. połowa 2021

Siedziba Archiwum Narodowego w Krakowie,
fot. Lilianna Pochwalska

Archiwum Państwowe w Lublinie

Tradycje archiwalne Lublina sięgają XVI wieku. Rozpoczęto wówczas systematyczne gromadzenie dokumentów oraz ksiąg miejscowych urzędów i sądów. W 1887 roku decyzją rosyjskich zaborców archiwum zostało zlikwidowane, a jego zasoby przewiezione do Wilna. Odrodzenie Archiwum Państwowego w Lublinie nastąpiło w 1918 roku. Podczas okupacji niemieckiej było włączone w struktury niemieckiego Urzędu Archiwalnego. Wznowiło działalność w lipcu 1944 roku. Za jedno z najważniejszych osiągnięć okresu powojennego należy uznać zabezpieczenie akt administracji niemieckiej, w tym materiałów dotyczących obozu koncentracyjnego na Majdanku, więzienia na Zamku Lubelskim, miejscowego Gestapo i żandarmerii oraz dokumentów gubernatora dystryktu lubelskiego. Archiwum ma oddziały w Chełmie, Kraśniku i Radzynie Podlaskim.

Z zasobów Archiwum Państwowego w Lublinie pozyskaliśmy wiele cennych dokumentów z okresu II wojny światowej, materiały dotyczące posterunków Policji Polskiej w dystrykcie lubelskim, niemieckiego Batalionu Policji w Zamościu, Pełnomocnika Komisarza Rzeszy ds. Umocnienia Niemieckiej Narodowości, Urzędu ds. Przesiedlenia Niemców, Placówki Badawczej SS ds. Zagadnień Wschodu oraz

Archiwum Państwowe w Lublinie, fot. Marek Krzykała

Dowódcy SS i Policji Okręgu Lubelskiego. Udostępnienie tych materiałów szerokie-
mu gronu odbiorców pozwoli na poszerzenie wiedzy i ułatwi prowadzenie badań
nad zagadnieniem aparatu terroru niemieckiego na terenie dystryktu lubelskiego.

Planowana data udostępnienia: 1. połowa 2021

Archiwum Państwowe w Łodzi

Początki archiwum wiążą się z utworzeniem w 1926 roku Archiwum Akt Dawnych m. Łodzi, które w 1937 roku zostało przekształcone w Archiwum Miejskie. Po II wojnie światowej najpierw w 1948 roku utworzono w Łodzi oddział Archiwum Państwowego w Piotrkowie Trybunalskim, który w 1950 roku przekształcono w archiwum państwowe. Głównymi zadaniami tej placówki są gromadzenie, opracowywanie i udostępnianie materiałów archiwalnych dotyczących Łodzi i okolicznych terenów. Posiada ona oddział zamiejscowy w Sieradzu.

Z archiwum w Łodzi pozyskaliśmy materiały dotyczące głównie sytuacji ludności żydowskiej w czasie okupacji niemieckiej. Są to m.in. dokumenty Judenratu getta łódzkiego, wykazy osób wysiedlonych do getta, korespondencja w sprawie przesiedleń Żydów. Największą część zasobu, składającą się z ok. 2000 jednostek archiwalnych, stanowią dokumenty niemieckiego Zarządu Getta Łódzkiego z lat 1940–1944. Posiadamy również dokumenty Prezydium Policji Niemieckiej w Łodzi z lat 1939–1944.

Planowana data udostępnienia: 1. połowa 2022

Archiwum Państwowe w Radomiu

Powstało na bazie placówek archiwalnych tworzonych na przełomie XIX i XX wieku. W źródłach można znaleźć informację o wcześniejszym istnieniu archiwum grodzkiego oraz komórek archiwalnych przy miejscowych instytucjach i urzędach. Pod zaborami, jako stolica województwa sandomierskiego, Radom dysponował prężnie działającymi archiwami miejskimi i instytucjonalnymi, a w 1825 roku utworzono również Archiwum Akt Dawnych. W związku z rangą ośrodka w 1920 roku władze odrodzonej Polski wydały decyzję o powołaniu Archiwum Państwowego w Radomiu. Podczas II wojny światowej mimo poważnych ograniczeń w działalności archiwum nie przestało ono funkcjonować, a jego zasób przetrwał wojnę bez poważniejszych strat. Po jej zakończeniu udało się też zabezpieczyć część akt gubernatora dystryktu radomskiego i innych urzędów okupacyjnych, których Niemcy nie zdążyli zniszczyć lub wywieźć. W okresie powojennym archiwum miało trudności lokalowe, jednak kontynuowano intensywne działania naukowe i popularyzatorskie. Obecnie oprócz bieżących działań

związanych z opracowywaniem i konserwacją zasobu oraz udostępnianiem materiałów w archiwum postępuje proces cyfryzacji, usprawniającej prace ewidencyjne oraz tworzenie indeksów i skorowidzów.

Wnętrze czytelnicy Archiwum Państwowego w Radomiu, fot. AP w Radomiu

Ze zbiorów Archiwum Państwowego w Radomiu pozyskaliśmy kopie cyfrowe wypracowań uczniów szkół powszechnych z okolic Kielc i Radomia. Wypracowania powstały w 1946 roku i zawierają wspomnienia dzieci z czasów II wojny światowej, stanowiąc unikalne źródło wiedzy o doświadczeniu najmłodszych obywateli Polski z czasów niemieckiej okupacji. Zostały one udostępnione w ramach bazy Zapisy Terroru. Poza tym pozyskaliśmy zbiór afiszy administracji niemieckiej z lat 1939–1945, wywieszanych na terenie dystryktu radomskiego Generalnego Gubernatorstwa. Zapoznanie się z powyższymi materiałami pozwala na uzyskanie szerszego wglądu w metody represji stosowane przez okupanta wobec obywateli polskich.

Planowana data udostępnienia: 2. połowa 2021

Archiwum Państwowe w Siedlcach

Powstało w 1950 roku jako oddział powiatowy podległy najpierw Archiwum Akt Nowych, a od 1952 roku Archiwum Państwowemu w Warszawie. Jako samodzielne archiwum państwowe działa od 1976 roku. Zajmuje się gromadzeniem, opracowywaniem i udostępnianiem dokumentów z wybranych powiatów Podlasia i Mazowsza.

Z archiwum w Siedlcach pozyskujemy m.in. akta Sądu Okręgowego oraz Prokuratury Specjalnego Sądu Karnego w Siedlcach, zawierające akta spraw karnych przeciwko osobom działającym na szkodę ludności polskiej i żydowskiej oraz oskarżonym o współpracę z niemieckim okupantem w czasie II wojny światowej. Ich udostępnienie szerokiemu gronu odbiorców pozwoli na poszerzenie wiedzy

o aparacie terroru na terenach Podlasia i wschodniego Mazowsza. Do najciekawszych pozyskanych przez nas materiałów należy zbiór afiszy administracji okupacyjnej z lat 1939–1944, pochodzący z terenów niemieckich powiatów siedleckiego i sokołowsko-węgrowskiego. Materiały te pozwalają na poszerzenie wiedzy o mechanizmach propagandy stosowanych przez okupanta niemieckiego oraz o metodach prześladowania ludności polskiej i żydowskiej.

Planowana data udostępnienia: 2. połowa 2021

Siedziba Archiwum Państwowego w Siedlcach, fot. AP w Siedlcach

Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau

Muzeum na miejscu działającego w latach 1940–1945 niemieckiego nazistowskiego obozu koncentracyjnego i zagłady

Chaim Eiss, fot. domena publiczna

KL Auschwitz zostało utworzone staraniem byłych więźniów w 1947 roku. Archiwum muzealne zajmuje się przechowywaniem dokumentów związanych przede wszystkim z historią KL Auschwitz oraz innych obozów koncentracyjnych. Zbiory składają się w dużej mierze z niemieckich dokumentów obozowych, a także z materiałów źródłowych pochodzących już z okresu powojennego, głównie relacji i wspomnień. Archiwum posiada także kopie dokumentów otrzymanych od wielu zagranicznych instytucji.

Dzięki życzliwości Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau w 2019 roku pozyskaliśmy kopie cyfrowe tzw. Archiwum Eissa. Jest to jeden z największych zbiorów dokumentujących działania ratunkowe polskiej placówki dyplomatycznej w Bernie na rzecz Żydów zagrożonych Holokaustem. Na archiwum

to składają się odnalezione wiele lat po wojnie dokumenty należące do Chaima Eissa (1876–1943), jednego z założycieli i liderów ruchu Agudat Israel. Archiwum dokumentuje akcję paszportową, prowadzoną w okresie II wojny światowej z Berna przez Grupę Ładosia, mającą na celu ratowanie Żydów przez wystawianie fałszywych paszportów latynoamerykańskich. Chaim Eiss zajmował się dostarczaniem polskim dyplomatom list osób potrzebujących pomocy oraz przemytem wyrobionych paszportów do Generalnego Gubernatorstwa. Zmarł nagle na zawał serca w listopadzie 1943 roku. W jego archiwum odnaleziono oryginalne paszporty paragwajskie, korespondencję z Poselstwem RP w Bernie, zdjęcia osób, dla których paszport planowano wystawić, a także kartki pocztowe z prośbami o pomoc wysłane do niego z getta warszawskiego.

Paszport Scheffy Levie z Archiwum Eissa, fot. Instytut Pileckiego

Planowana data udostępnienia: 2. połowa 2021

Instytut Zachodni im. Zygmunta Wojciechowskiego

Pomysł utworzenia instytutu badawczego zajmującego się sąsiedztwem polsko-niemieckim powstał w 1943 roku wśród działaczy konspiracyjnej organizacji „Ojczyzna”. Pod koniec 1944 roku grupa intelektualistów na czele z prof. Zygmuntem Wojciechowskim zainicjowała utworzenie w Poznaniu placówki badawczej, którą oficjalnie powołano w lutym 1945 roku jako Instytut Zachodni. Zajmował się on początkowo badaniem okupacji niemieckiej oraz analizą relacji polsko-niemieckich. W latach 90. XX wieku poszerzono zakres działalności Instytutu o badanie kwestii procesów integracyjnych i dezintegracyjnych w Europie, zjednoczenia Niemiec, zagadnienia roli Niemiec w środowisku międzynarodowym oraz problematykę dziedzictwa niemieckiego na Ziemiach Zachodnich.

Od 2019 roku pozyskujemy kopie cyfrowe wybranych materiałów z zasobu Instytutu Zachodniego w Poznaniu. Obecnie posiadamy 22 jednostki archiwalne. Są to dokumenty wytworzone przez władze niemieckie dotyczące Generalnego Gubernatorstwa z lat 1941–1944. Wśród materiałów znajdują się m.in. codzienne meldunki żandarmerii warszawskiej z 1943 roku, zbiór sprawozdań gubernatora dystryktu warszawskiego z 1942 roku, materiały na temat niemieckich akcji osiedleńczych na Zamojszczyźnie, sprawozdania miesięczne starostów o sytuacji w niektórych powiatach Generalnego Gubernatorstwa z 1941 roku. Do szczególnie interesujących materiałów należy oryginalna niemiecka mapa Generalnego Gubernatorstwa z 1941 roku.

Planowana data udostępnienia: 2. połowa 2021

Siedziba Instytutu Zachodniego w Poznaniu, fot. IZ

KARTA jest największym polskim archiwum społecznym, którego początki sięgają 1982 roku. Ośrodek zbiera różnorodny materiał źródłowy dotyczący historii Polski i Polaków w XX wieku. Przechowywane zbiory obejmują m.in. Archiwum Wschodnie, można w nim znaleźć zbiór osobistych relacji obywateli polskich, którzy doświadczyli represji stosowanych przez reżim komunistyczny. W posiadaniu Ośrodka znajduje się też Archiwum Opozycji, na które składają się materiały dotyczące oporu wobec władzy komunistycznej w PRL, działalności opozycji demokratycznej, kolekcja NSZZ „Solidarność”, zawierająca dokumenty obrazujące narodziny związku, a także Archiwum Fotografii oraz Indeks Represjonowanych – owoc współpracy z rosyjskim Stowarzyszeniem Memoriał – który jest próbą całościowej, imiennej dokumentacji losów obywateli polskich represjonowanych przez organa władzy sowieckiej w latach 1939–1956. KARTA posiada też przeszło 5000 nagrań historii mówionej.

W 2019 roku pozyskaliśmy z Archiwum Wschodniego Ośrodka KARTA wspomnienia polskich obywateli, żyjących przed 1 września 1939 roku na wschodnich terenach II RP, którzy w czasie II wojny światowej byli represjonowani przez sowiecki totalitaryzm. Dokumenty oddają głos często niesłyszany wcześniej świadkom historii. Składają się na nie głównie wspomnienia, ale znajdziemy wśród nich także bardziej zaskakujące formy, jak amatorską poezję okolicznościową, np. wiersz Zygmunta Sajdaka o powstaniu w Workucie, które wybuchło po śmierci Stalina. Dokumenty te dają możliwość nakreślenia obrazu tragedii jednostek i rodzin w obliczu deportacji na Wschód, gdzie głód, tortury i mordercza praca były na porządku dziennym. Pozyskane przez nas źródła były tworzone przez osoby z różnych grup społecznych. Dzięki tej różnorodności archiwalia pozwalają na przeprowadzanie wieloaspektowych badań.

Data udostępnienia: styczeń 2021

Fot. Ośrodek KARTA

Zakład istnieje od 1960 roku i zajmuje się dziejami polskiego ruchu ludowego. Jego zasoby znajdują się w posiadaniu Fundacji Rozwoju, która ma na celu m.in. inicjowanie i wspieranie działań służących ochronie i popularyzacji wartości kultury polskiej i dziedzictwa narodowego, a zwłaszcza ruchu ludowego. Dzięki porozumieniu zawartemu w 2019 roku pozyskaliśmy dokumenty związane z życiem i działalnością Stanisława Kota i Franciszka Wilka. Obaj byli zasłużonymi działaczami ludowymi.

Stanisław Kot, fot. NAC

Stanisław Kot (1885–1975) był profesorem Uniwersytetu Jagiellońskiego, w okresie międzywojennym członkiem Rady Naczelnej Stronnictwa Ludowego. W czasie II wojny światowej najpierw pełnił funkcję ministra w rządzie polskim na uchodźstwie, a po podpisaniu układu Sikorski–Majski ambasadora polskiego w ZSRS w latach 1941–1942. Po odwołaniu ze stanowiska ambasadora do listopada 1944 roku ponownie był członkiem Rady Ministrów. Po wojnie na krótko powrócił do kraju i z ramienia Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej był ambasadorem polskim w Rzymie w latach 1945–1947. Następnie aż do śmierci przebywał na emigracji, włączając się aktywnie w działania PSL na obczyźnie.

Pozyskane przez nas dokumenty przybliżają działalność Stanisława Kota jako ambasadora polskiego w ZSRS. Zespół jest bardzo zróżnicowany pod względem rodzaju akt. Znajdują się w nim korespondencja urzędowa i prywatna Stanisława Kota, a także raporty i wyciągi dotyczące sytuacji w kraju w okresie okupacji niemieckiej. Dużą grupę akt stanowią sprawozdania, raporty i korespondencja na temat organizacji i działalności rządu na uchodźstwie oraz polskich placówek dyplomatycznych z lat 1939–1945.

Franciszek Wilk (1914–1990) był jednym z najwybitniejszych działaczy polskiego ruchu ludowego. Na początku II wojny światowej angażował się w tworzenie konspiracji ludowej w Małopolsce. W 1940 roku został aresztowany przez NKWD i wywieziony na Wschód. Przez pewien czas był urzędnikiem w ambasadzie polskiej w ZSRS, skąd przez Bliski Wschód trafił do Wielkiej Brytanii, gdzie do końca życia działał w emigracyjnym PSL.

Franciszek Wilk, fot. ZHRL

Archiwalia, które pozyskaliśmy, zawierają m.in. dokumenty dotyczące repatriacji Polaków do ojczyzny po II wojnie światowej. Posiadamy również materiały dokumentujące konspirację ludową w Małopolsce Wschodniej w pierwszych latach II wojny światowej oraz działalność Franciszka Wilka na Bliskim Wschodzie, przede wszystkim w Libanie i Palestynie.

Planowana data udostępnienia: 1. połowa 2022

Muzeum Sue Ryder

Angielka, lady Margaret Susan Ryder (1923–2000) była żoną działaczką charytatywną, mocno związaną z Polską i Polakami. W czasie II wojny światowej opiekowała się cichociemnymi. Po 1945 roku pomagała ofiarom wojny, przede wszystkim byłym więźniom niemieckich obozów koncentracyjnych. Organizowała dla nich wyjazdy wypoczynkowo-rehabilitacyjne do Wielkiej Brytanii. Z tej formy pomocy skorzystało ok. 8000 osób, głównie Polaków. Lady Ryder od lat 50. prowadziła w Polsce aktywną działalność charytatywną, tworząc domy pomocy społecznej oraz hospicja. Łącznie w Polsce powstało 30 domów Sue Ryder, pierwszy w 1957 roku w Konstancinie. Założyła również liczne sklepy charytatywne, głównie w Wielkiej Brytanii, wspierające działalność jej fundacji. Od 1978 roku zasiadała w brytyjskiej Izbie Lordów, przybierając tytuł Lady Ryder of Warsaw. Materiały dokumentujące jej działalność są przechowywane w Muzeum Sue Ryder w Warszawie, powstałym w 2016 roku.

Dzięki porozumieniu zawartemu w 2018 roku z Fundacją Sue Ryder włączyliśmy się w opracowanie i digitalizację archiwaliów dotyczących działalności lady Ryder. W Archiwum Instytutu Pileckiego znajdzie się cały uporządkowany i zdigitalizowany zasób Archiwum Sue Ryder, składający się z ok. 500 jednostek archiwalnych, wcześniej niedostępnych dla badaczy. Są to m.in. życiorysy byłych więźniów obozów koncentracyjnych, korespondencja Sue Ryder z więźniami, dokumentacja dotycząca działalności Fundacji i domów Sue Ryder w Polsce, wspomnienia różnych osób z II wojny światowej oraz materiały biograficzne lady Ryder. Do najciekawszych udostępnionych dokumentów można zaliczyć niewydaną korespondencję wojenną George'a Millera, żołnierza-dziennikarza, który od czerwca 1940 roku do grudnia 1945 roku pisał do domu listy, w których opisywał życie codzienne angielskich żołnierzy.

Planowana data udostępnienia: 2. połowa 2021

Sue Ryder w Cavendish,
fot. Fundacja Sue Ryder

Archiwa prywatne

W Instytucie Pileckiego podkreślamy wagę indywidualnego doświadczenia ofiar zbrodni niemieckich i sowieckich, starając się odbiec od narracji posługującej się samymi liczbami i zamiast tego nakreślić historie osób, rodzin oraz lokalnych społeczności, których los został naznaczony przez totalitaryzm. Dlatego też od początku naszej działalności zachęcamy osoby prywatne do dzielenia się pamiątkami po przodkach zebranymi w archiwach rodzinnych, aby móc rozpowszechnić te indywidualne przeżycia wojenne, które do tej pory znane były tylko najwęższemu gronu odbiorców. Wierzymy, że udostępnianie i upowszechnianie takich zbiorów może rzucić nowe światło na badanie dwóch totalitaryzmów i jego ofiar, wzbogacając je o perspektywę osobistego, tragicznego doświadczenia konkretnych osób, które zostały wciągnięte w tryby maszyny wojennej.

Zgłaszają się do nas osoby, które chcą podzielić się z nami fotografiami, listami, dokumentami i innymi pamiątkami znajdującymi się w ich zbiorach rodzinnych. Czasami osoby te kontaktują się z nami, ponieważ wśród udostępnianych przez nas archiwaliów odnajdują zeznania i wspomnienia swoich najbliższych i chcą, żebyśmy uzupełnili nasze zbiory o dodatkowe materiały. Opracowujemy i digitalizujemy pozyskane w ten sposób dokumenty, a po wykonaniu tych prac publikujemy je w Archiwum Instytutu Pileckiego. Zachęcamy do dzielenia się z nami swoimi zbiorami rodzinnymi.

Zawołani po imieniu

Jeden z najważniejszych projektów Instytutu Pileckiego. Jego celem jest upamiętnienie osób narodowości polskiej zamordowanych za niesienie pomocy Żydom w czasie okupacji niemieckiej. Jednym z naszych zadań jest opracowanie i digitalizacja pamiątek po osobach zamordowanych, takich jak fotografie, dokumenty czy listy, które obecnie znajdują się w posiadaniu ich rodzin. Największą część tego zbioru stanowi kolekcja fotografii przedstawiających osoby upamiętnione w ramach projektu, a także ich potomków. Archiwalia te mają nieocenioną wartość, gdyż często są jedyną pozostałością po zamordowanych.

Planowana data udostępnienia: 1. połowa 2021

Władysława i Stanisław Krysiwiczowie,
fot. Archiwum Alicji Wojny

Archiwum Anny Lau-Gniadowskiej

Wyjątkowy zbiór tłumaczeń z języków litewskiego i rosyjskiego. Archiwum zawiera także dokumenty związane z II wojną światową, m.in. książki na temat prowadzenia działań wojennych w mieście, kenkartę, rysunki techniczne broni maszynowej czy prasę konspiracyjną. Zmarła w 2002 roku Anna Lau-Gniadowska była jedną z nielicznych tłumaczek z litewskiego w PRL, zajmowała się m.in. przekładami sztuk teatralnych. Materiały zostały przekazane przez Natalię i Emilię Niklewskie, wnuczkę i prawnuczkę tłumaczki.

Planowana data udostępnienia:

2. połowa 2021

Na zdjęciu po prawej Anna Lau-Gniadowska

Archiwum Stanisławy Makowskiej

Stanisława Makowska (1905–1978) była sybiraczką i pielęgniarką w szeregach armii Andersa. Jej pierwszy mąż, Jan Sybicki, policjant, został aresztowany przez NKWD w 1940 roku i zamordowany w Twerze. Jako żona polskiego policjanta kilka miesięcy po aresztowaniu męża została deportowana do Kazachstanu. Po ogłoszeniu „amnestii” zgłosiła się do formującej się armii Andersa. Razem z nią w kwietniu 1942 roku ewakuowała się do Iranu. Tam zdobyła kwalifikacje zawodo-

Na zdjęciu pielęgniarki armii Andersa, pierwsza z prawej Stanisława Sybicka (Makowska)

we, kończąc kurs pielęgniarski w Teheranie. Razem z II Korpusem Polskim przebyła cały szlak bojowy przez Bliski Wschód, Afrykę Północną, aż po front włoski. Służyła w obsłudze sanitarnej podczas bitew pod Monte Cassino, Ankoną, Bolonią, Loreto i wielu innych. W pozyskanym przez nas zbiorze znajdują się fotografie dokumentujące służbę Stanisławy Makowskiej w armii Andersa. Ponadto w internetowej bazie Zapisy

Terroru znajduje się jej relacja dotycząca pobytu w ZSRS złożona jeszcze pod nazwiskiem pierwszego męża, jako Stanisława Sybicka. Materiały zostały przekazane przez syna, Ryszarda Makowskiego.

Planowana data udostępnienia: 1. połowa 2021

Świadectwo ukończenia kursu sanitarnego przez Stanisławę Sybicką (Makowską) w Teheranie w 1942 roku

Archiwum Bolesława Świąteczkiego

Żołnierz I Brygady Legionów podczas I wojny światowej, brał udział w obronie Lwowa 1918–1919 oraz wojnie polsko-bolszewickiej. Za swoje zasługi w walkach o wolność ojczyzny został odznaczony Krzyżem Niepodległości. W jego spuściźnie można znaleźć kolekcję fotografii dotyczącą Legionów Polskich, w tym zdjęcia portretowe i grupowe żołnierzy, zdjęcia przedstawiające ćwiczenia wojskowe, codzienność żołnierską oraz krajobrazy mijanych na szlaku bojowym miejscowości. Na uwagę zasługuje także dziennik, który jest zapisem wydarzeń z wojny z bolszewikami. Materiały zostały przekazane przez prawnuka, Adama Guzowskiego.

Fotografia grupowa 3. Kompanii Czołgów z 1919 roku

Planowana data udostępnienia: 1. połowa 2021

Archiwum Rudolfa Weigla

Spuścizna Rudolfa Weigla (1883–1957) wybitnego polskiego biologa, wynalazcy szczepionki na tyfus plamisty. Wśród dokumentów znajduje się m.in. dziennik profesora z czasów okupacji niemieckiej oraz fotografie ukazujące jego życie prywatne i zawodowe, w tym m.in. zdjęcia z pracowni, gdzie została wynaleziona szczepionka, która uratowała życie milionów ludzi. Materiały przekazała Krystyna Weigl-Albert, wnuczka profesora.

Planowana data udostępnienia: 1. połowa 2021

Profesor Rudolf Weigl w swoim laboratorium

W ramach projektu Świadkowie Epoki prowadzimy własne archiwum historii mówionej. Odwiedzamy z kamerą osoby – których los splótł się z tragicznymi wydarzeniami czasów II wojny światowej, a później zmienił się w zmagania z komunistyczną władzą okresu PRL – aby opowiedziały nam o swoich przeżyciach i doświadczeniach. W ten sposób powstaje unikalny materiał źródłowy obrazujący zmagania z okupantem i władzą totalitarną z perspektywy historii jednostki. Stykamy się z relacją bezpośredniego uczestnika wydarzeń, częstokroć naznaczoną traumą nabytą po doświadczeniu wydarzeń okresu okupacji. W ten sposób powstają unikalne materiały, możliwe do wykorzystania w wielu dziedzinach i badaniach.

Projekt Świadkowie Epoki rozpoczął się w 2018 roku, kiedy to zaczęliśmy nagrywać pierwsze relacje. Od tego czasu zgromadziliśmy prawie 1500 nagrań i zbiór wciąż się powiększa. Są to tysiące godzin opowieści świadków historii, poczynawszy od profesorów i wybitnych naukowców, aż po prostych ludzi, do których nikt przed nami nie dotarł. Swoje historie opowiadają więźniowie obozów koncentracyjnych, Polacy zesłani na Wschód przez Sowiećów, osoby ratujące Żydów przed zagładą, członkowie Armii Krajowej i innych organizacji podziemnych, Żołnierze Wyklęci, działacze opozycji antykomunistycznej, członkowie „Solidarności”, a także zwykli obywatele, którzy mimo doświadczenia okupacji, a następnie komunistycznego reżimu starali się prowadzić normalne życie. Jest to żywa historia Polski XX wieku, opowiedziana przez jej autorów i uczestników.

Naszą ambicją jest stworzenie największego archiwum historii mówionej w Polsce, ponadto zależy nam, aby Świadkowie Epoki stali się także poręczną bazą źródłową dla ludzi spoza Polski, przede wszystkim dla historyków, ale też filmowców, socjologów, psychologów, dziennikarzy i wszystkich, którzy chcą wiedzieć więcej o polskiej historii XX wieku.

Data udostępnienia: styczeń 2021

Małgorzata Grygiel w trakcie rozmowy z Janem Güntnerem, współzałożycielem Piwnicy pod Baranami, fot. Instytut Pileckiego/Wojciech Bożek

Biblioteka Instytutu Pileckiego

Postęp technologiczny wpłynął zasadniczo na zmiany oczekiwań użytkowników bibliotek. Dzięki Internetowi wiele usług stało się dostępnych od ręki. Aby sprostać tym oczekiwaniom, Biblioteka Instytutu Pileckiego ma charakter hybrydowy: gromadzi książki i czasopisma zarówno w tradycyjnej formie drukowanej, jak i cyfrowej, a także udostępnia liczne bazy danych. Publikacje elektroniczne umieszczamy w naszym archiwum cyfrowym.

W naszej kolekcji znajdują się przede wszystkim ebooki najnowszych publikacji wydawnictwa Instytutu, będące odpowiednikami wersji papierowych. Stopniowo umieszczamy w repozytorium także skany najstarszych dostępnych publikacji z własnych zbiorów oraz skany książek, które są najpotrzebniejsze do pracy naukowej prowadzonej przez pracowników Instytutu, a które są niemożliwe do pozyskania w większej ilości papierowych kopii. Ponadto w archiwum znajdują się też książki elektroniczne, które nie są dostępne w bazach danych udostępnianych przez bibliotekę. Często są to publikacje obcojęzyczne, wydane m.in. w języku angielskim czy rosyjskim. Planujemy także udostępniać pozyskiwane przez nas czasopisma, w tym zbiór kwartalników Ośrodka KARTA.

Publikacje udostępniamy w najpopularniejszych formatach cyfrowych (epub oraz mobi), często także w formie pdf. Dostępność wielu formatów pozwala użytkownikowi wybrać najbardziej go interesujący i najwygodniejszy dla niego sposób korzystania. Ponadto zaczęliśmy również gromadzenie audiobooków.

Kolekcja biblioteki w archiwum cyfrowym jest dostępna bez konieczności logowania, w obu czytelnich Instytutu. Użytkownik korzystający z Archiwum Instytutu Pileckiego w głównej siedzibie w Warszawie ma od razu możliwość zapoznania się z książkami na miejscu w czytelni. Przed wizytą zachęcamy do skorzystania z katalogu bibliotecznego dostępnego na stronie biblioteka.instytutpileckiego.pl. Warto także zaznaczyć, że każdy użytkownik mający nasze konto biblioteczne może korzystać z tych zbiorów także poza Instytutem.

Numery podziemnej „Karty” z lat 80. XX wieku, fot. Michał Radwański/Ośrodek KARTA

Publikacje Instytutu Pileckiego, fot. Instytut Pileckiego

Koncepcja publikacji: Krzysztof Wiśniewski

Nadzór merytoryczny: Monika Maniewska

Autorzy tekstów: Bartosz Bolesławski (Świadkowie Epoki), Ewelina Czarnowska (Bundesarchiv, Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau, Schweizerisches Bundesarchiv), Katarzyna Jóźwik (Archiwa państwowe, Instytut Zachodni im. Zygmunta Wojciechowskiego, Muzeum Sue Ryder, The National Archives, Studium Polski Podziemnej), Karol Kalinowski (Jest jeszcze wiele do opowiedzenia, Zapisy Terroru), Aleksandra Korzycka (Archiwa państwowe, United Nations War Crimes Commission), Olga Lebedeva (Archiwa prywatne, Zakład Historii Ruchu Ludowego), Paweł Lesisz (Hałuzewyj derżawnyj archiw Służby безпеły Ukrainy, Ośrodek KARTA), Monika Maniewska (Archiwa państwowe, Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau, Schweizerisches Bundesarchiv), Justyna Stępień (Biblioteka Instytutu Pileckiego), Paulina Wiśniewska (Archiwa prywatne), Konrad Woźniak (Niemieckie archiwa landowe), Bartłomiej Zygmunt (Instytut Polski i Muzeum im. gen. Sikorskiego, Studium Polski Podziemnej)

Redakcja: Marta Wilińska

Współpraca redakcyjna: Paulina Wiśniewska, Krzysztof Wiśniewski

Fotoedycja: Paulina Wiśniewska

Skład: Damian Makowski